

İSRAİL

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Muhammet Murat YAĞIŞ**
Ankara - December, 2010

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

► Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Yüzölçümü	20.325 km ²
Nüfus	7,6 milyon (2010 tahmini)
Yönetim Şekli	Parlamentar demokrasi
Başkent	Tel Aviv
Başlıca Şehirleri	Kudüs, Tel Aviv, Haifa, Rishon Lezion, Ashdod, Petah Tikva, Beer Sheva, Holon.
Dil	Ülkenin resmi dili İbranice ve Arapça olmakla birlikte, İngilizce ve Rusça da yaygın olarak konuşulmaktadır.
İklim	Akdeniz iklimi. Nisan-Ekim ayları sıcak ve kuru geçmekte iken, Kasım-Mart ayları soğuk kış dönemidir. En sıcak ay olan Ağustos'ta günlük ortalama hava sıcaklığı 19-29° (min-max), en soğuk ay olan Ocak'ta ise günlük ortalama hava sıcaklığı 6-12° (min-max)'dir. En kurak aylar ortalama 0 mm yağışla Mayıs-Eylül iken; en yağışlı ay ortalama 133 mm yağışla Ocak ayıdır.
Ölçü Birimi	Metrik sistem.
Para Birimi	Yeni İsrail Şekli (YİŞ) 1000 Eski Şekel=100 YİŞ; 1 YİŞ=100 Agorot. 2010 yılı tahmini döviz kuru: 1 ABD \$=3,75 YİŞ
Zaman	GMT'den 2 saat ileride, Türkiye ile aynı saat dilimindedir.
Resmi Tatiller	20 Temmuz (Tisha b'Av; bankalar kapalıdır); 30 Eylül (Yahudiler için Yılbaşı); 18 Eylül (Yom Kippur); 23 Eylül (Sukkot); 10 Ekim (Simchat Torah); 2-9 Aralık (Chanukah; okullar kapalıdır)

Kaynak: Economist Intelligence Unit Israel Country Report

CIA The World Factbook

Temel Ekonomik Göstergeler

	2008a	2009a	2010b	2011b
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Milyar Dolar)	202,1	194,8	218,6	233,3
Kişi Başına GSYİH (Dolar)	27.715c	27.775.c	28.564	29.418
Reel GSYİH Artışı (%)	4	0,7	3,2	3,6
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (ort; %)	4,6	3,3	2,0	2,2
Bütçe Dengesi (GSYİH'nin %'si)	-2,1	-5,1	-4,3	-3,4
Mal İhracatı, fob (Milyar Dolar)	57	46	50	55
Mal İthalatı, fob (Milyar Dolar)	64	46	53	61
Cari Hesap Dengesi (Milyar Dolar)	1,4	7,2	6,8	5,3
Dış Borç (Yıl sonu, Milyar Dolar)	86	87	90	92
Döviz Kuru 1ABD\$=YİŞ (ort)	3,80	3,78	3,65	3,70\$

Kaynak: Economist Intelligence Unit Israel Country Report

a gerçekleşen b EIU tahmin. c EIU öngörüsü

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

BIS, BSEC, CERN, CICA, EBRD, FAO, IADB, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICCT, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC, MİGA, OAS, OECD, OPCW, OSCE, Paris Club, PCA, SECI, UN, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, UNIDO, UNWTO, UPU, WCO, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

İsrail, Asya ile Afrika kıtalarının birleştiği bir noktada bulunmakta olup; batısında Akdeniz, kuzeyinde Lübnan

ve Suriye, doğusunda Ürdün, güneyinde Mısır ve Kızıl Deniz ile çevrilidir. İsrail'in en yüksek noktası Golan Tepeleri'ndeki Hermon Dağı (2.656 m) ile Negev'deki Rosh Ramon Dağı (1.035 m); en alçak noktası ise deniz seviyesinin 400 metre altında bulunan Ölü Deniz'dir.

Ülkede 5 farklı coğrafi bölge bulunmaktadır:

- Akdeniz kıyısını takip eden yaklaşık 40 km genişliğinde, kumluk bir sahil ve hinterlandında yer alan ve tarım arazisinden oluşan sahil şeridi (ülke nüfusunun yaklaşık yarısı, endüstrinin büyük bölümü, limanlar ve havaalanları bu bölgededir),
- Kuzeydeki Galile bölgesinden güneydeki Negev Çölü'ne uzanan sıradağlar,
- Sıradağları kesen Rift, Hula, Jezreel, Ürdün ve Arava Vadileri,
- Negev ve Batı Şeria Çölleri,
- Ürdün Nehri, Galile (Kinneret-Tiberias) Gölü ve Ölü Deniz çevresindeki sulak araziler ve tarım alanları.

İsrail'de refah düzeyi en gelişmiş yerleşim yerleri Tel Aviv ve çevresi ile Haifa Limanı'na kadar uzanan kıyılardır. Tel Aviv'in metropol alanı daha geniş olmasına rağmen; Kudüs, ülkenin en büyük şehridir. Geçmişte Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden gelen göçmen Yahudiler, ülkenin güneyinde yer alan ve yeni gelişen Dimona ve Sederot kentleri ile Negev ve kuzeydeki Kiryat Shimonah bölgelerine yerleştirilmiştir. Bu bölgelerde ulaşım altyapısı daha zayıf olmakla birlikte, işsizlik ve yoksulluk en önemli sorunlardır.

Siyasi ve İdari Yapı

Tarihi ve dini kaynaklar Yahudi kavminin M.Ö. 1700-1500 yılları arasında Mezopotamya'dan "Canaan" (Filistin) bölgesine ve daha sonra Mısır'a göç ettiğini, M.Ö. 1300 yıllarında ise Mısır'dan Hz. Musa önderliğinde tekrar Filistin bölgesine geçtiğini kaydetmektedir. Kaynaklarda ilk Yahudi Krallığı'nın M.Ö. 1025 yılında Saul tarafından kurulduğu, M.Ö. 965-930 yıllarında hüküm süren Hz. Süleyman döneminde Kudüs'te ilk tapınağın inşa edildiği, M.Ö. 722 yılında başlayan Asur hakimiyeti ve Babil sürgününden sonra, M.Ö. 538-322 yıllarında Yahudi kavimlerinin tekrar siyasi bir varlık oluşturarak ikinci tapınağı inşa ettikleri, Büyük İskender tarafından bölgenin işgal edildiği, M.Ö. 165-37 yıllarında Hasmonean Krallığı'nın hüküm sürdüğü, M.Ö. 63 yılından itibaren Roma'nın bölgeye nüfuz ettiği, M.S. 70 yılında Romalılar tarafından Yahudi isyanlarının bastırılarak ikinci tapınağın yıkıldığı, Yahudilerin Kudüs'ten ve bölgeden sürgün edildikleri ve son Yahudi isyanının M.S. 132 yılında başarısızlıkla sonuçlandığı belirtilmektedir. Bu tarihten sonra Yahudiler bölgede küçük topluluklar halinde mevcut olmuşlarsa da 19. yüzyıl sonlarına dek önemli bir demografik ve siyasi varlık olmaktan çıkmışlardır. Ancak Kudüs ve "Zion" Yahudiler için kutsallığını her zaman korumuştur.

1517 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na katılan Filistin toprakları, I. Dünya Savaşı sırasında 1917 yılında İngiltere'nin işgaline uğramış ve Milletler Cemiyeti'nin kararıyla 1922 yılında İngiliz mandasına verilmiştir. Söz konusu karar ile İngiltere bu topraklarda "Yahudilere bir yurt kurma hakkını temin etmekle" görevlendirilmiştir. Aynı yıl İngiltere, Filistin topraklarının yaklaşık 2/3'ü üzerinde Trans-Jordan Arap Emirliği'nin (bugünkü Ürdün Krallığı) kurulmasına müsaade etmiş, ayrıca Filistin'deki Yahudi topluluğunu İngiliz makamlarına karşı temsil etmek üzere "Jewish Agency" oluşturulmuştur. Filistin toprakları üzerinde bir "Yahudi Devleti" düşüncesi ise bu bölgede yaşayan Arapların tepkilerine yol açmıştır. Araplar Filistin'in bölünmesine veya Filistin'de Yahudi varlığına karşı çıkmışlar, bu çerçevede 1937 yılında İngiltere tarafından önerilen paylaşım planını reddetmişlerdir. Buna bağlı olarak Arap ve Yahudi cemaatleri arasındaki çatışmalar artmıştır. II. Dünya savaşının yaklaşmasıyla birlikte Arap kamuoyunu gücendirmek istemeyen İngiltere, 1939 yılında bir "White Paper" yayınlamakla Filistin'e Yahudi göçüne önemli sınırlamalar getirmiştir. Savaş sırasında bu karara muhalefet etmeyen Yahudi liderliği savaşın sona yasal olmayan göç çalışmalarına hız vermiş, diğer taraftan İngiliz idaresine ve Arap halkına karşı tedhiş hareketlerine başlamıştır.

Kuvvet veya uzlaşma yoluyla sorunu çözülmemeyince ekonomik ve siyasi sorunlarla karşı karşıya kalan İngiltere, Filistin'den çekilme kararını Nisan 1947'de Birleşmiş Milletler gündemine aldirmiş ve bölgenin geleceğinin tayin edilmesini istemiştir. 29 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Filistin'in Arap ve Yahudi devletleri arasında paylaşılmasını ve Kudüs'e uluslararası statü verilmesini öngören 181 sayılı karar kabul etmiştir. Karar, Yahudi liderliğince olumlu karşılanmış ancak Arap tarafınca kabul edilmemiştir.

Bölgede İngiliz yönetiminin sona erdiği 14 Mayıs 1948 tarihinde David Ben-Gurion'un, Başkanı olduğu "Jewish Agency"nin işlevlerini üstlenmesiyle İsrail Devleti ilan edilmiş; bir gün sonra ise Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak bu kararı tanımayarak bölgeye askeri hareket başlatmışlardır. 15 ay süren savaş, Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğu ile yapılan görüşmeler sonucunda imzalanan ateşkes anlaşmalarıyla sona ermiştir. Ateşkes anlaşmaları ile İsrail, BM'nin taksim planıyla kendisine bırakılan araziye genişletirken; Gazze Mısır'ın, Batı Şeria ve Doğu Kudüs ise Ürdün'ün yönetiminde kalmıştır. İsrail, 11 Mayıs 1949 tarihinde Birleşmiş Milletler'in 59. üyesi olmuştur.

İsrail Devleti kuvvetler ayrılığına dayanan parlamenter bir demokrasi ile yönetilmektedir. Ülkenin tek metin halinde düzenlenmiş bir anayasası bulunmamakla birlikte; anayasa çeşitli konularda yapılmış anayasal düzenleme niteliğindeki temel yasalardan oluşan bir manzumedden ibarettir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Yahudi nüfusunun yarısından fazlası İsrail doğumlu olup, geri kalan kısmı 70 farklı ülkeden göç etmiştir. İsrail'in sosyo-ekonomik yapısı ve nüfus artışı yıllar itibarıyla %1,7 olarak gerçekleşmektedir. İsrail nüfusu göreceli olarak gençlerden oluşmakta olup; nüfusun %27,9'u 14 yaşın altındadır. Nüfusun %62,3'ü 15-64 yaşları arasında olup %9,9'u 65 yaşın üstündedir.

Nüfus İstatistikleri

	2007	2008	2009	2010	2011
Nüfus (milyon)	7,2	7,3	7,4	7,6	7,7
Nüfus (%değişim)	1,8	1,7	1,7	1,8	1,7

İsrail nüfusunun dörtte üçü Yahudi, %16'sı Müslüman, %2'si Hıristiyan ve %1,7'si Dürzilerden oluşmaktadır. İsrail'de yaşayan Yahudiler, dünyadaki toplam Yahudi nüfusunun yalnızca %40'ına tekabül etmektedir. Bu nedenle İsrail göç almaktadır. İsrail İstatistik Ofisi tarafından yapılan nüfus tahminlerine göre; nüfusun 2020 yılında 8,9 milyon olması beklenmektedir.

Yahudi topluluğu kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; çoğu Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinden gelen Askhenazi Yahudileri, 15. yy. sonunda İspanya ve Portekiz'den Avrupa ülkelerine kaçarak İsrail Devleti'nin kurulmasıyla İsrail'e göç eden ve içlerinde Türkiye'den göçen Yahudilerin de yer aldığı Sephardi Yahudileri ve Kuzey Afrika ve Orta Doğu Müslüman ülkelerinde yaşayan Doğu Yahudileridir. Askhenazi Yahudileri yönetici sınıfını ve nitelikli işçileri oluşturmakta; Sephardi Yahudileri ise daha düşük gelirli, mavi yakalı işçi sınıfını temsil etmektedir.

İsrail'in nüfus ve yaşam biçimi incelenirken üzerinde durulması gereken bir diğer konu, nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturan Kibbutzlar ve Moşavlardır. İsrail Devleti'nin kuruluşunda önemli etkileri olan Kibbutizm; Sosyalizmin ve Siyonizm'in pratik bir şekilde bir araya getirildiği, İsrail'e özgün bir deneydir. Moşavlar ise her ailenin bir çiftliğe sahip olduğu üretim, satış ve ihtiyaçların kooperatif aracılığıyla gerçekleştirildiği tarım köyleridir.

Ülkede birçok özel şirket bulunmasına rağmen, üretim ve istihdam açısından kamu teşekkülleri önemli bir paya sahiptir. İsrail'in toplam işgücü, yaklaşık 3 milyon kişidir. İsrail'de 20-65 yaş arası çalışan işgücü, işsizlik sigortası kapsamındadır.

İsrail'in sosyal güvenlik sisteminde emeklilik ve sağlık sigortaları birbirinden ayrılmış durumdadır. Sosyal Güvenlik Sigortası (Bituah Leumi) emeklilik, işsizlik ve malüllük sigortalarını kapsamaktadır. Emeklilik yaşı erkeklerde 67, bayanlarda 65'tir. Ulusal Sağlık Sigortası (Bituah Birut Mamlahti) ise çalışanın kendi seçeneğine göre ülkedeki dört sağlık kurumundan birine bağlı olarak sağlık hizmeti almasını sağlamaktadır. Yurt dışında çalışarak emekli olmuş İsrail vatandaşlarının ülke dışından gelen emekli maaşları ve/veya soykırım tazminatları da İsrail'deki yaşlı kesimin gelir kalemleri arasında yer almaktadır. İsrail'de çocuklu ailelere çocuk yardımı da yapılmaktadır.

İstihdam-İşgücü İstatistikleri

	2007	2008	2009	2010	2011
İşgücü (Milyon)	2,9	3,0	3,0	3,1	3,1
İşsizlik oranı (%)	7,3	6,1	7,6	7,6	7,3

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Israel Country Profile

Doğal Kaynaklar ve Çevre

İsrail doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke olmayıp; su ve enerji kaynakları kısıtlıdır. Negev'den çıkarılan fosfat ile Ölü Deniz'den çıkarılan potaş, kalya taşı, brom ve magnezyum, ülkenin önemli madenleri oluşturmaktadır. Ashkelon kıyılarında son yıllarda keşfedilen doğal gaz rezervleri ile birlikte toplam doğal gaz rezervlerinin 15 yıl yeteceği tahmin edilmektedir. İsrail, enerji üretiminde kömürle çalışan santraller kurmak ve güneş enerjisinden yararlanmak suretiyle petrole olan bağımlılığını büyük ölçüde azaltmıştır. Diğer bölge ülkelerinden daha az miktarda ve daha yüksek maliyetlerle çıkarılan petrol de işletilmektedir. Kısacası, İsrail ekonomisi sınırlı kaynakların etkin kullanımına ve alt yapının iyileştirilmesine dayalıdır.

Ülkede çevre sorunlarına ilginin artması ve halkın bilinçlenmesi ile birlikte geri dönüşümlü ürünlerin kullanım oranının 2010 yılında bu oranın %50'ye yükselmesi beklenmektedir.

Temiz su kaynaklarına ulaşımın kısıtlı olduğu Orta Doğu'da yer alan İsrail'in başlıca su kaynağı; İsrail, Suriye ve Lübnan sınırlarındaki dağlık alanlardan doğan Kinneret Gölü, Ürdün Nehri, Galile (Kinneret) Gölü ve çevresindeki küçük ırmak sistemleri ile yeraltı sularıdır. Düzensiz yağışlar, sanayi üretimi ve hızlı nüfus artışı nedeniyle artan su tüketimi, İsrail'in su kaynaklarının tehlikeli biçimde azalmasına yol açmış; yetkililer suyun dağıtımını, etkin kullanımını ve fiyatlandırılmasını konusunda önlem almaya zorunlu kalmıştır. Deniz suyunun tuzunun arıtılması için Ashkelon'da ve Ashdod'da 2 adet tesis işleme açılmıştır.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

İsrail ekonomisi, iç pazarın küçüklüğü nedeniyle ihracata dayalı bir büyüme sergilemektedir. 1990'lı yılların başında korumacı politikalarla gelişen giyim ve ayakkabı sektörleri, artan rekabetin etkisiyle son on yıldır yerini elektronik, haberleşme, medikal ve optik aletler gibi teknoloji-yoğun sektörlerle bırakmıştır. Tüm dünyada artan talebin ve pazara gösterilen yoğun ilginin bir sonucu olarak, İsrail'de yüksek teknoloji endüstrilerinde faaliyet gösteren yerli ve yabancı firmaların sayısı hızla artmıştır. İsrail'in Ar-Ge alanındaki bu başarısının temel kaynağı, yüksek eğitim düzeyi ve savunma ile ilgili Ar-Ge faaliyetlerine yapılan büyük yatırımlardır. Kimya, plastik ve gıda sanayi ürünlerinin ihracatında ve finansal hizmetlerde de son yıllarda önemli başarılar kaydedilmiştir.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	2007	2008	2009	2010	2011
--------	------	------	------	------	------

	2007a	2008a	2009b	2010b	2011c
Tarım	-2,0c	2,4c	2,4	2,0	2,0
Sanayi	7,0c	3,5c	-1,5	2,0	4,0
Hizmetler	4,6c	4,3c	1,8	3,9	3,4

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Israel Country Report

a Gerçekleşen, b EIU öngörüsü, c EIU tahmini

Ekonomi Politikaları

Merkezi planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinde 1985 yılından itibaren ekonomik alanda birçok reform gerçekleştirilmiş; devletin ekonomiye müdahalesi en aza indirilmiş, ticari engeller kaldırılmış ve kapsamlı bir özelleştirme programı uygulanmıştır. 2002 sonrasında ise YİŞ çevrilgen hale getirilmiş ve yabancı sermayenin ülkeye giriş-çıkışı serbestleşmiştir. Aynı yıl açıklanan ekonomik reform paketinde yer alan reformlar da (gelir vergisi oranlarının düşürülmesi, özelleştirmenin hızlandırılması, altyapı yatırımlarının artırılması, eğitim sisteminin gözden geçirilmesi vb) başarıyla gerçekleştirilmiştir. Döviz kuru bandının kaldırılmasına ve serbest dalgalanma sistemine geçilmesine karar verilmiştir. Halen İsrail Merkez Bankası, ekonomi politikasının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. 2010 yılı içerisinde ekonomik açıdan önem arz eden en büyük gelişme İsrail'deki mevcut limanların %15'ini özelleştirilmesidir. İsrail Devlet Şirketleri Kuruluşu (The Government Corporations Authority – GCA) öncelikli olarak Haifa ve Ashod limanlarının özelleştirilmesi hususunda çalışmalarına devam etmektedir.

Ekonomik Performans

İç piyasadaki ve İsrail'in toplam ihracatının dörtte üçünü oluşturan ABD'deki ve AB'deki talep düşüşleri nedeniyle, ekonomik performansın en önemli göstergesi olan büyüme oranının 2009 yılında %0,7, 2010 yılında ise %3,2 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2009 yılında ortalama %3,3 olarak gerçekleşen enflasyonun 2010 yılında %2'ye gerilemesi, işsizliğin ise %7,6 seviyesinde sabit kalması beklenmektedir. 2009 yılı verilere göre kamu harcamalarının gayri yurtiçi hasıla içerisindeki payı %0,8 artmış, özel tüketim harcamalarının payı %1,6 artmıştır. 2009 yılında bir önceki yıla göre İhracat %12,7, ithalat %15,2 oranında gerilemiştir. İnşaat sektörü ise talep artışlarıyla birlikte yavaş ancak istikrarlı bir biçimde büyümeye devam etmektedir.

Reel GSYİH Büyüme Projeksiyonu

	2007a	2008a	2009b	2010b	2011b
Reel GSYİH'deki Artış (%)	5,4	4,0	0,7	3,2	3,6

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Israel Country Report

a Gerçekleşen, b EIU öngörüsü, c EIU tahmini

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Karşılaştırmalı Ekonomik Göstergeler

	2007a	2008a	2009b	2010b	2011b
Nüfus (milyon)	7,2	7,3	7,4	7,6	7,7
Nominal GSYİH (Milyar Dolar)	164,0	199,1	194,8	218,6	233,3
Kişi Başı GSYİH (Satın Alma Gücü Paritesi ile, ABD Doları)	26 323c	27 498c	27 775	28 564	29 418
Reel GSYİH'deki Artış (%)	5,4	4,0	0,7	3,2	3,6
Sanayi Üretimindeki Artış (%)	7,0	3,5	-1,5	2,0	4,0
Tarım Üretimindeki Artış (%)	-2,0c	2,4c	2,4	2,0	2,0
İşsizlik Oranı (ort, %)	7,3	6,1	7,6	7,6	7,3
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	0,5	4,6	3,3	2,0	2,2
Mal İhracatı, fob (Milyar Dolar)	50,2	57,1	45,7	50,3	55,4
Mal İthalatı, fob (Milyar Dolar)	55,9	64,4	46,0	52,9	61,2
Cari Hesap Dengesi (Milyar Dolar)	4,8	1,4	7,2	6,8	5,3
Dış Borç (Yıl sonu, Milyar Dolar)	89,1	86,0	86,8	90,0	91,5
Döviz Kuru YİŞ:ABD\$ (ort)	4,11	3,59	3,93	3,7	3,67
Döviz Kuru YİŞ:€ (ort)	5,62	3,47	4,20	4,08	4,08

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Israel Country Report

a Gerçekleşen, b EIU öngörüsü, c EIU tahmini

Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Uluslararası ticaret anlaşmalarına bağlı olarak gümrük tarifelerindeki düşüşün, tüm dünyada artan rekabetin, su kıtlığının ve tarımsal alanların inşaata açılmasının bir sonucu olarak son yıllarda tarımsal üretimde gerileme yaşanmaktadır. Kuraklık zamanlarında devletten sübvansiyon alan çiftçiler zamanla yeni duruma ayak uydurarak, daha az tarım alanı ve su gerektiren yüksek kalitede mahsul elde etmiş; tarımsal üretimde geliştirilen teknolojilerle İsrail tarım alanında dünyanın en ileri ülkelerinden biri haline gelmiştir. Bu teknolojiler kullanılarak meyve-sebze üretimi, kültür enalığı ve tohumculuk gibi alanlarda Türkiye ile İsrail arasında ortak projeler geliştirilmesi mümkündür.

Tarım sektörünün milli gelire ve istihdama katkısı yıllar itibarıyla azalırken; üretimin yarısının ihracata yönelik olması, ülkedeki narenciye dikim alanlarının giderek genişlemesine neden olmaktadır. İhracatı en hızlı büyüyen tarım ürünleri ise baharat ve tat bitkileridir (bazilikum, çirşotu, roka, kişniş, nane). Bu bitkilerin raf ömrünün uzatılması amacıyla sürdürülen Ar-Ge çalışmalarının hedefi; bu ürünlerin ihracatının deniz yoluyla yapılabilmesi ve böylece navlun maliyetlerinin azaltılmasıdır. (Kesme çiçeklerde bu başarılmış ve ABD'ye deniz yoluyla çiçek ihracatı yapılması sağlanmıştır.) Özel şartlarda yetiştirilen kaliteli ve rafine bazı ürünler (çok özel biber, minyatür patates ve bazı meyve türleri) giderek artan talep üzerine başta İngiltere, Fransa ve Almanya olmak üzere Avrupa pazarlarına çok yüksek fiyatlarla ihraç edilmektedir. Bir diğer Ar-Ge faaliyeti ise, Galile Bölgesi'ndeki üreticilerin erik ve kayısı gibi ürünleri kış aylarında da üretebilmelerini ve bu meyvelerin kış aylarında da Avrupa piyasalarında kesintisiz satılabilmesini sağlamak üzere yönelik çalışmalarıdır.

13-14 Temmuz 2004 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı sonunda imzalanan Mutabakat Zaptı çerçevesinde, Türkiye ile İsrail arasında imzalanan STA'nın tarım ürünlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesine karar verilmiştir.

Sanayi

1990'lı yıllarda İsrail'in sanayi sektöründe yaşanan yapısal dönüşümün etkisiyle teknoloji-yoğun endüstrilere doğru bir kayma meydana gelmiş; tekstil, ayakkabı, ahşap ve kağıt gibi geleneksel sektörler; koruyucu engellerin ortadan kalkması sonucu artan rekabete yenik düşmüştür. Ürdün ve Mısır gibi düşük maliyetle üretim yapan ve ABD'ye gümrük vergisi ödemedi ihraçat yapabilen ülkelerin tekstil sektöründeki ağırlığı artmıştır.

İsrail'in kaliteli sanayi altyapısının ve Ar-Ge kapasitesinin uluslararası tanınırlık kazanması ile birlikte yerel ve yabancı yatırımcıların sektöre ilgisi artmıştır. Özel şirketlerin Ar-Ge sektöründeki payı 2/3'ün üzerindedir. İsrail kökenli yazılım firmalarının; veri tabanı yönetimi yazılımları, eğitim yazılımları, internet yazılımları, anti-virüs koruma ve güvenlik sistemleri gibi alanlarında rekabet gücü oldukça yüksektir. Fiber-optik ve elektro-optik kontrol sistemlerinde, ısıya duyarlı görüntüleme sistemlerinde, medikal cihaz üretiminde, gece-görüş sistemlerinde ve otomatik imalat sistemlerinde İsrail dünya lideridir. İsrail hükümeti, Ar-Ge harcamalarını %30-66 arasında değişen oranlarda sübvansiyon etmekte olup; devlet destekli bir projenin ticari anlamda başarılı bir ürüne dönüşmesi halinde ürün geliştiricilerden telif ücreti almaktadır.

Biyoteknoloji: Dünyada önde gelen biyoteknoloji merkezlerinden biri olan İsrail'de biyoteknoloji ile bağlantılı olarak hücre, gen terapisi, bağışıklık sistemi, farmakolojik ekipmanlar, kimyasal tedavide kullanılan ilaçlar üretilmektedir. İsrail'in dünya biyoteknoloji sektöründeki toplam payı %2,5'tir. İsrail, dünyada kişi başına düşen en fazla biyoteknoloji patentine sahip 4. ülkedir.

Tarım Teknolojileri: Gübre, kimyasallar, sulama, tohumculuk, veteriner ilaçları ve yem katkı maddelerinden oluşan sektörde Ar-Ge ve sanayi arasındaki yakın işbirliği sayesinde tarımsal teknoloji çözümleri dünyaya ihraç edilmektedir. Sulama alanında damlatma yöntemi konusunda dünyaca üne sahip olan İsrail; seracılık, hayvancılık ve bitki koruma alanlarında da ileri teknolojiye sahiptir.

Yazılım: Yazılım sektöründe Amdocs, Check Point, Comverse, Retalix, Cimatron ve AladdinKnowledge gibi uluslararası üne sahip firmaların yer aldığı İsrail'de HP, IBM, Microsoft, Intel, SAP, Cisco ve Texas Instruments gibi dünyanın en büyük teknoloji şirketlerinin de üretim tesisi bulunmaktadır.

Telekomünikasyon: Elektronik sanayi üretiminin yaklaşık %40'ını oluşturan telekomünikasyon sektöründe Bell South, Deutsche Telecom, France Telecom, Hutchison-Hong Kong, Sprint ve Telecom Italia gibi önde gelen uluslararası telekomünikasyon firmalarının yatırımları mevcuttur. Mobil telefon kullanımı oranı yaklaşık %90'a ulaşan İsrail, internet uygulamaları konusunda da çok gelişmiş bir teknolojiye sahiptir.

İsrail ile Türkiye arasında 1 Mayıs 2005 tarihinde Sınai Araştırma-Geliştirme Alanında İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma metnine aşağıdaki adresten ulaşılabilir:
<http://www.tobb.org.tr/rehber/israil/Turkiye-İsrail%20Sınai%20AR-GE%20Anlasmasi.pdf>

İnşaat

Diğer ülkelerde yaşayan Yahudilerin göçüyle kurulmuş bir ülke olmasından dolayı inşaat sektörü İsrail için her zaman önem teşkil etmiş, zaman zaman da ülke ekonomisinin lokomotifi olmuştur. Özellikle eski Sovyet ülkelerinden gerçekleşen mülteci göçleri ile meydana gelen konut sorunu, 2 yıl gibi kısa bir sürede çözülmüştür. 1996 yılından sonra göçmen sayısının azalması ve geçmiş yıllarda yapılan yatırımların arz fazlası oluşturması nedeniyle son yıllarda sektörde durgunluk yaşanmaktadır. Ayrıca sektörde konut inşaatından ticari bina ve altyapı inşaatlarına doğru bir kayma yaşanmaktadır.

2000 yılında keşfedilen İsrail'in en önemli enerji kaynağı olan doğalgazın, bu tarihten önce İsrail'de yaşanan sorunlardan dolayı Doğu Avrupa, Afrika ve Çin'den gerçekleştirilen işçi göçleriyle kapatılmıştır. Ancak hükümet son yıllarda yabancı işçi göçünün azaltılmasını sağlamak üzere yabancı işçi çalıştıran işverenlerden kişi başı 1.000 Dolar tutarında vergi almakta ve kaçak çalışan yabancı işgücünü sınır dışı etmektedir. Bu durum, özellikle İsrail'de inşaat alanında faaliyet gösteren Türk firmalarının Türk işçilerinin istihdamı konusunda zorluk yaşamalarına neden olmaktadır.

Turizm

Turizm İsrail'in en önemli gelir kaynaklarından biri olup; ülkenin en önemli turizm merkezleri Kudüs, Ölü Deniz ve Eilat'tır. 2000-2001 yılları arasında ülkede yaşanan şiddet olayları, 2003 yılının ilk yarısında da Irak'ın işgali dolayısıyla ülkeye giriş yapan ziyaretçi sayısı önemli ölçüde azalmış olsada 2009 yılında İsrail'i 2,3 milyon turist ziyaret etmiştir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Kara yolu

İsrail'in kara yolu uzunluğu, 18 960 km'dir. Özel araç sahipliğinin yüksek olması ve toplam taşıt sayısının fazla olması İsrail'in kara yolu altyapısını yetersiz kılmaktadır. Nüfusun yoğun olduğu şehir merkezlerinde sıklıkla yaşanan trafik sıkışıklığı, kara yolu altyapısını zorlamaktadır. Değişen vergi oranları ve Yeni İsrail Şekeli'nin değer kazanması, taşıt ithalatını daha da fazla artırmıştır. Yapımına devam edilen ücretli otoyollar vasıtasıyla sık kullanılan kara yollarına alternatifler üretilmeye çalışılmaktadır.

Demir yolu

İsrail'de toplam uzunluğu 949 km olan demiryolu altyapısı, uluslararası standartlara sahiptir. Ülkede her gün 200'den fazla tren işlemekte ve özellikle nüfusun yoğun olduğu kıyı bölgelerde ulaşımı rahatlatmaktadır. Son yıllarda güney bölgelerdeki eski raylar yenilenmekte, bu raylar üzerine yeni istasyonlar eklenmekte ve yolculara sunulan demir yolu hizmetlerinde kaydedilen önemli ilerlemeler sayesinde ulaşımında demir yolunu tercih eden kullanıcıların sayısı artmaktadır.

Kudüs'teki hafif raylı sistem inşaatının ve Tel Aviv'deki 22 km uzunluğundaki hafif raylı sistem çalışmalarının 2011 yılında bitirilmesi öngörülmektedir.

Hava yolu

İsrail'e gerçekleştirilen uluslararası uçuşların %90'ı hava yolu ile yapılmakta olduğundan hava yolu taşımacılığının İsrail için önemi büyüktür. El Al Şirketi, artan rekabete rağmen halihazırda hava yolu taşımacılığında lider şirkettir. Son yıllarda artan turist sayısı da sektörün gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İsrail'de toplam 47 adet havaalanı bulunmaktadır. İsrail Havaalanları İdaresi (IAA) havaalanlarının faaliyetlerinden sorumlu olan hükümet birimidir. Tel Aviv'e 20 km ve Kudüs'e 40 km uzaklıkta yer alan Ben Gurion Havaalanı, ülkenin en önemli havaalanıdır. Ülkenin ikinci büyük havaalanı olan Eilat Havaalanıdır. Eilat Havaalanı, bazı Avrupa ülkelerine yapılan charter seferleri ve Tel Aviv Dov Hoz Havaalanı ile iç hat uçuşları (Tel Aviv-Eilat) için hizmet vermektedir.

Deniz yolu ve Limanlar

Ülkenin başlıca limanları Liman İdaresi'ne bağlı olan ve farklı şirketler tarafından işletilen Akdeniz kıyısındaki Hayfa, Ashdod, Hadera Limanları ile Kızıldeniz kıyısındaki Eilat Limanı'dır. Sektörde gelecek 10 yıl içinde özelleştirme çalışmalarına hız verilmesi ve kargo taşımacılığının en az %50 oranında artırılması planlanmaktadır.

Haberleşme

İsrail'de, uydu ve sualtı kablolar aracılığı ile dünyanın önemli ticari, finansal ve akademik veri ağlarına bağlantı sağlanabilmektedir. Haberleşme ağının modernleştirilmesi ve genişletilmesi çalışmalarına rağmen hızlı nüfus artışı nedeniyle mevcut altyapı yetersizdir. İsrail'in mobil telefon piyasası, dünyada en hızlı büyüyen pazarlardan biri olup; Finlandiya ve İsveç gibi ülkelerle aynı düzeydedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte haberleşme sektöründe rekabet kaçınılmaz hale gelmiş ve sektörde özelleştirmeye gidilmiştir.

İsrail'de sabit telefon hattı sayısı 3,1 milyon, mobil telefon hattı sayısı 9,5 milyon, 2,1 milyon internet kullanıcısı bulunmaktadır. Ülkede 4 adet mobil telefon operatörü faaliyet göstermektedir. İsraililer teknolojik gelişmeleri yakından takip etmektedir.

Medya

Güvenlikle ilgili konuların dışında İsrail'de basın özgürlüğü esastır. Radyo ve televizyon yayınları İsrail Yayın Kurulu'nun denetimi altındadır. Ayrıca Rusça ve Arapça yayın yapan kanallar ve gazeteler de bulunmaktadır.

Enerji

Ülkedeki enerji kaynaklarının kısıtlı olması, nedeniyle İsrail petrol ve doğal gaz ithal etmektedir. İsrail'in güney kıyılarında 2000 yılı başlarında yeni doğal gaz rezervlerinin keşfedilmesi, doğal gazın ham petrole kıyasla daha ucuz ve çevre dostu bir enerji kaynağı olması gibi faktörlerle doğal gaz kullanımı teşvik edilmektedir. Ülkedeki elektrik santralleri de ham petrolden doğal gaza dönüştürülmektedir. Güneş enerjisi, termal enerji ve rüzgar enerjisi gibi alternatif enerji kaynakları kullanımı ise son yıllarda yaygınlaşmıştır. Nitekim İsrail güneş enerjisinin kişi başına en fazla kullanıldığı ülkedir.

Ekonomik büyümesini etkisiyle kişi başı elektrik tüketiminin ve elektrik ihtiyacının artması, yeni tesislerin inşaatını, elektrik dağıtım sisteminin genişletilmesini ve geliştirilmesini gündeme getirmiştir. 2010 yılı itibarıyla Gezer, Zafit, Hagit, Hayfa ve Alon Tavor'da toplam 7 adet kombine çevrim santralının kurulması planlanmaktadır.

Türkiye ile İsrail arasında petrol, doğalgaz, fiber optik, su ve elektrik hatlarını içerecek bir boru demetinden oluşacak bir boru hattının 2011 yılında tamamlanarak Türkiye'den İsrail'e, buradan da Uzakdoğu'ya dek uzanması gündemdedir.

Bankacılık

İsrail'de bankaların uyguladıkları kredi faizleri düşük olmakla birlikte, bankacılık masraf ve komisyonları yüksektir. Yabancılar, bankaların sadece bazı yetkili şubelerinde hesap açtırabilmektedir. Banka şubeleri genellikle Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri 08:30-12:30 arası; Pazar, Salı ve Perşembe günleri ise 08:30-12:30/16:00-18:00 saatleri arasında çalışmaktadır. Bütün İsrail şirketlerinde olduğu gibi Cuma öğleden sonra ve Cumartesi günleri bütün banka şubeleri kapalıdır.

İsrail Merkez Bankası (<http://www.bankisrael.gov.il/firsteng.htm>), ülkede bankacılık işlemlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumlu kuruluştur. Bankacılık sistemi oldukça gelişmiş olup; en büyük 5 bankacılık grubu (Hapoalim, Leumi, Israel Discount, Mizrahi ve First International) sektörün toplam varlıklarının, kredilerinin ve mevduatlarının %95'inden fazlasını oluşturmaktadır ve ilk iki grup pazarın %60'ına hakim bulunmaktadır. Bankalar sigorta işlemleri yapamamaktadır. Tel Aviv Borsası (TASE) ise 1953 yılından bu yana faaliyet göstermektedir.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

2008 yılında yurt dışından İsrail'e giren doğrudan yabancı yatırımlar meblağı 9.7 Milyar Dolar olmuştur. İsrail'de yabancı sermaye hükümet tarafından desteklenmekte olup; yerli ve yabancı yatırımcılar eşit koşullara tabi tutulmakta ancak bankacılık ve sigorta sektörlerindeki yabancı sermayeli yatırımlar için ön izin gerekmektedir. İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan Yatırım Geliştirme ve Teşvik Ajansı (<http://www.investinisrael.gov.il>) yatırım izinleri ve teşvik prosedürleri ile ilgili çalışmalar yürütmektedir. İsrail'de gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımlar ağırlıklı olarak bilgi teknolojileri, iletişim teknolojileri, sağlık, temizlik teknolojileri, su ve tarım teknolojileri ile ilgilidir.

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

İsrail teşvik programları çerçevesinde İsrail üç bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler çeşitli hibe programlarından ve vergi indirimlerinden en çok yararlanan yatırımda öncelikli alanlar konumundadır.

- A) Kuzey Galilee ve Negev Çölü
- B) Batı Galilee ile Kudüs ve Ashdod arasında bazı bölgeler
- C) Haifa ve Ashkelon arasındaki kıyı şeridi

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

İsrail'de Türkiye'deki gibi bir Serbest Bölge sistemi bulunmamaktadır. Yalnızca turistik Eilat bölgesi (KDV muafiyeti amacıyla) serbest bölge statüsündedir. Son dönemde Ashdod Limanı'nda bir serbest bölge kurulması gündeme gelmiştir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

İsrail'de yabancı şirketlerin ticari ve ekonomik konularda faaliyette bulunmasını kısıtlayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, yabancı şirketler istedikleri alanda faaliyet gösterebilmektedirler.

Yabancı bir firmanın İsrail'de şube açmak, İsrail'de kurulu mahalli bir şirkete ortak olmak ya da yabancı bir şirket kurmak şeklinde faaliyette bulunması mümkündür. Konu ile ilgili detaylı bilgiyi İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'nın web sitesinden edinebilirsiniz.
<http://www.moital.gov.il/NR/rdonlyres/EED21593-DDEE-4C20-924E-F59932227C92/0/startingabusinessinisrael>

İsrail'de şirket kurmak isteyen yabancı bir şirketin Adalet Bakanlığı nezdindeki ticaret siciline şirket kaydı yaptırması gerekmektedir. Herhangi bir gelir sağlama amacına yönelik olmayacak irtibat büroları için ayrıca bir izne gerek bulunmamaktadır. İsrail'de yabancı bir şirketin faaliyette bulunabilmesi için yerli ortak zorunluluğu bulunmadığı gibi resmi makamlarca şart koşulan herhangi bir asgari sermaye koşulu da bulunmamaktadır. İsrail'de kurulacak yerli ve yabancı şirketler kuruluş işlemleri açısından aynı prosedüre tabidirler. Kurulan yabancı şirketler, kuruluşu müteakip İsrail şirketi statüsünü kazanmakta ve yatırım ve ihracat teşviklerinden yararlanabilmektedir.

Yabancı bir şirket kurmak için; firmanın Kuruluş Sözleşmesi (Memorandum of Association) ve İç Tüzüğünü (Articles of Association) içeren belgeler ile birlikte Adalet Bakanlığı'ndaki "Şirketler Kaydı" bölümüne başvurulması gerekmektedir.

Kararın sözleşmesi firmanın unvanı, amaçları ve sermayesinin detaylarını, iş tüzünü ise firmanın idari yapısı ve yönetimi ile ilgili maddeleri içermelidir. İç tüzükte hissedarlar ile yönetim kurulu üyelerinin detayının, yöneticilerin yetkilerinin ve kar dağıtım prosedürünün belirtilmesi gerekmektedir.

Firma kaydı genellikle avukatlar aracılığı ile yapılmakta olup, Türk firmalarına da bu yolu izlemeleri tavsiye edilmektedir. Firma kuruluşu bazı hallerde çok kısa bir sürede gerçekleştirilebilmektedir.

Başvuru, İbranice ve Arapçanın yanı sıra İngilizce dillerinde yapılabilmektedir. Firmanın unvanının İbranice olması şart olup, İngilizce isim de kabul edilmektedir. Firma unvanının Adalet Bakanlığı'nın onayından geçmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtilen belgelerin tamamlanması ve kayıt ücretinin yatırılmasından sonra firmanın tescili yapılmakta ve firmaya bir sicil numarası verilmektedir. Başvuru ücretleri yıllar itibarıyla değişmekle birlikte, ücretin belirlenmesinde firmanın sermayesi dikkate alınmaktadır. Firma sermayesi 140.000 YİŞ'e kadar olan firmalarda ücret, sermayenin %1'i tutarındadır. Firma sermayesi arttıkça bu oran azalmaktadır. Ayrıca damga vergisi alınmaktadır.

Adalet Bakanlığı'nda tescilli yapılan yabancı firmanın daha sonra yapması gereken işlemler şunlardır:

- Vergi Dairesi'ne kayıt;

Şirketin İsrail'de faaliyete başlamasından sonraki 90 gün içerisinde vergi dairelerine kayıt gereklidir. Başvuru için, şirketin faaliyete başlama tarihi, şirketin taşınır-taşınmaz varlıkları, faaliyet yılındaki tahmini geliri, çalışan sayısı, hissedarlara ve yöneticilere ilişkin gelir vergisi numaralarının bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca firmanın her yılsonunda mali bilançosunu vergi dairelerine iletmesi gerekmektedir.

- Katma Değer Vergisi (KDV) ile ilgili kayıt;

Ticari faaliyetlerin her aşamasında –üretim, toptan ve perakende satışlar, hizmetler, mal ithalatı gibi– KDV uygulaması mevcut olup, bu oran %15,5 dir. Ancak bazı hallerde KDV muafiyetinden yararlanılabilmektedir.

Yabancı bir firmanın İsrail'de faaliyete başladıktan hemen sonra, en yakın KDV Dairesi'ne kayıt yaptırmayı gerektiren olup, başvuru sırasında İsrail Adalet Bakanlığı tarafından firmanın tesciline ilişkin belge, şirket ana sözleşmesi, şirket binası satın alma veya kira sözleşmesi, şirket adına imza yetkisi olanların ve yöneticilerin listesi aranmaktadır.

KDV ile ilgili hesapların her ay KDV Dairesi'ne bildirilmesi gerekmektedir. İhracatta veya ihracat amaçlı ham madde ithalatı KDV'den muaftır. KDV iadeleri 30 gün içerisinde ödenmektedir. İhracatçılar için bazı hallerde KDV iadesinin daha çabuk ödenmesi mümkündür. Bu haller; firmanın bir önceki yıl cirosunun en az %50'sinin ihracata yönelik olması, 10.000 YİŞ'ten az olmayan KDV miktarı ve bir önceki yıl en az 10 Milyon Dolar ihracat gerçekleştirilmesi veya onaylanmış ihracatçı statüsünde olunmasıdır.

- Firma çalışanlarının Vergi Dairesi'ne ve Sosyal Sigortalar Kurumu'na bildirilmesi;

Firma her ay Vergi Daireleri'ne çalışanlara ödenen ücret ve bunun vergiden düşülen miktarını bildirmekle yükümlüdür. Sosyal Sigortalar Sistemi'ne göre hem işveren hem de çalışandan kesinti yapılmaktadır. Bunun için ayrıca Sosyal Sigortalar Kurumu'na başvuru gerekmektedir. Gelir Vergisi ile ilgili olarak Vergi Daireleri'ne verilen form, Sosyal Sigortalar Kurumu'na iletilmekte; söz konusu Kurum, her çalışan için aylık ödemeleri gösteren bir formu çalışana göndermekte ve bu formun her ayın 15'ine kadar doldurulması ve ödemenin yapılması gerekmektedir.

- Banka hesabı açılması;

Firmanın ticari sicil kaydının yapılmasından sonra ticari faaliyetleri için bankada hesap açılması, işin doğası gereği zaruridir. Firma bankada hem ulusal para cinsinden hem de yabancı para cinsinden hesap açtırabilmektedir.

Hesap açtırılması sırasında şirket ana sözleşmesinin bir örneği ile firmanın imza yetkisi olan kişileri, firma sahiplerini ve yöneticilerini gösteren ve bankada hesap açılmasına ilişkin Yönetim Kurulu kararını belirten bir belge ile başvurulması gerekmektedir.

- Firma kuruluşunun T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'ne bildirilmesi;

Bu husus, İsrail yabancı girişimci mevzuatından kaynaklanmamaktadır. İsrail'de yatırım yapan bir Türk firmasının gerek yatırım öncesi gerekse yatırımın tescilinden sonra bu konuda T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'ni bilgilendirmesi; firmaya yol gösterilmesi ve yardımcı olunması açısından faydalıdır. Şirket kuruluşuna ilişkin avukatlık hizmetinden faydalanılması halinde 500-1 500 ABD Doları arasında değişen bir ücret ya da saat ücreti talep edilebilmektedir.

Şube açmak için; yabancı bir firmanın İsrail'deki şubesinin açılıştan itibaren 1 ay içerisinde kayda alınması gerekmektedir. Bunun için Adalet Bakanlığı'na şirketin Türkiye'deki sicil kaydı, şirket ana sözleşmesinin İbranice tercümesi ve noter onaylı bir örneği, şirketin İsrail'deki işlerinden sorumlu olacak olan İsrail'de yerleşik kişilerin ad ve adresleri ve şirketin yöneticilerinin listesini gösteren belgeler ile başvurulması gerekmektedir. Ayrıca söz konusu belgelerin İsrail'in Türkiye'deki Konsoloslukları'na onaylatılmasında da fayda görülmektedir.

Gayri-menkul Satın Alınması; Yabancı Şirketlerin gayrimenkul edinmesini kısıtlayan bir hüküm yoktur. Ancak, İsrail'de toprağın % 90'ının devletin malı olduğu esas olduğundan ancak %10'luk bir toprak serbestce alınıp satılabilir. Devletin 49 yıllığına toprağını kiraya vermesi uygulaması vardır.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

İsrail'deki yatırım teşvikleri, yakın zamanda revize edilen Sermaye Yatırımı Teşvik Yasası çerçevesinde uygulanmakta olup, bu yeni yasa kapsamında yer alan teşvik programları 2 temel gruba ayrılmaktadır:

1. Hibe programı: İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'na bağlı İsrail Yatırım Merkezi tarafından

yürütülmektedir.

2. Vergi İdareleri tarafından yürütülen Otomatik Vergi İndirimi programı.

Bu teşvik programlarından yararlanabilmek için yatırım projelerinin uluslararası rekabet gücü, asgari saptanan yatırım, yüksek katma değer gibi kriterleri karşılaması ve firmanın İsrail’de tescilli olması gerekmektedir.

Oturma ve Çalışma İzinleri

Oturma ve çalışma izni için aşağıda belirtilen belgelerin ibrazını müteakip, firmalara kontenjan tahsisi yapılmakta; sosyal güvenlikleri sağlanan işçiler ile işveren arasında Türkiye İş Kurumu’nun hazırlayacağı “Bireysel Tip İş Sözleşmeleri” Kurum yetkilileri nezdinde imzalanmaktadır. Bu ülkeye işçi gönderimi genellikle İsrail firmalarının bir kişiye veya firmaya vekalet vermesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.

- İsrail Müteahhitler ve İnşaatçılar Birliği’nin şirkete vermiş olduğu “Müteahhit Çalışma Ruhsatı” (Raşam Ha Kablanim)
- İsrail İş ve İşçi Bulma Başmüdürlüğü’nce düzenlenen ve İçişleri Bakanlığı’nca onaylanan “Yabancı İşçi Getirme İzni” (Şerut Ha Taasuka)
- İsrail firmasınınca düzenlenen ve Türkiye’den işçi getirme konusunda firma/kişilere verilen “Vekaletname” (İpuy Koah)

Ülkedeki İhaleler

İsrail ihale mevzuatı gereğince, yabancı bir firmanın kamu ihalesi kazanması durumunda İsrail sanayisini geliştirmek amacıyla ihale bedelinin %35’i İsrail içinde harcamak (local cooperation) zorundadır. Kamu ihaleleri ile ilgili detaylı bilgi için <http://michrazim.lapam.gov.il/LAPAMEng> web sitesini incelenebilir.

► Dış Ticaret

Genel Durum

Doğal kaynaklar açısından yaşadığı kısıtlar nedeniyle İsrail’in ekonomik yapısı petrol ve sanayi ürünlerindeki fiyat hareketlerinden kolayca etkilenmektedir. Nitekim toplam ithalatın %75’ini hammadde ithalatı oluşturmaktadır.

1990’lı yılların başına kadar ihracatın artırılması amacıyla teşviklere ağırlık verilmiş ve ithalatın sınırlandırılması için tarife dışı engeller kullanılmıştır. Ancak 1990 yılında uygulamaya geçirilen bir liberalleştirme programı ile Doğu Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinden ithal edilen sanayi malları için istenen izinler kaldırılarak, %8-12 oranında gümrük vergisi uygulaması getirilmiştir.

1991 yılından önce İsrail’in dış ticaretinin büyük kısmını yürüttüğü ülkeler Batı Avrupa ülkeleri ve ABD iken, Arap ülkeleri tarafından İsrail’e yönelik olarak uygulanan boykotun kalkması üzerine İsrail ürünleri eski Sovyetler Birliği ve Asya gibi yeni pazarlara da nüfuz etmeye başlamıştır. 1997-1998 yıllarında ortaya çıkan Asya krizinin ardından Asya ülkelerinin (özellikle Hong Kong, Hindistan, Çin, Japonya ve Güney Kore) İsrail’in ihracatındaki payı yeniden artmış, günümüzde %20’ye ulaşmıştır.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
2004	38.620	40.969	-2.350	79.590
2005	42.770	45.032	-2.261	87.803
2006	46.791	47.834	-1.042	94.626
2007	54.091	56.619	-2.528	110.710
2008	61.337	65.170	-3.833	126.507
2009	47.935	47.362	573	95.297

Kaynak: ITC TradeMap Statistics

İhracatında Başlıca Ürünler

İsrail’in diğer ülkelere ihraç ettiği ürünlerin başında, toplam ihracattan aldığı %24’lük pay ile elmaslar gelmektedir. Tedavi-koruma ilaçları, elektronik entegre devreler, telefon ve telgraf için elektrikli cihazlar ve kimyasallar İsrail’in diğer başlıca ihraç ürünleri arasında yer almaktadır.

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

HS No	Ürün Adı	2007	2008	2009
-------	----------	------	------	------

Tüm Ürünler	54.091.396	61.337.484	47.934.616
7102 Elmaslar	18.416.944	19.396.276	11.597.945
3004 Tedavi-Koruma İlaçları-Doze Edilmiş, Perakende Satılabilir	3.228.756	4.419.808	4.257.299
8542 Elektronik Entegre Devreler	27.050	929.127	3.596.948
8517 Telefon ve Telgraf için Elektrikli Cihazlar	26.320	2.910.324	2.183.032
3824 Kimya Sanayide kullanılan Kimyasallar (Katkılar, Bağlayıcılar, vs)	0	2.550.031	1.955.283
8803 Hava Araçlarının Aksam ve Parçaları	1.476.346	1.296.920	1.661.635
3105 Azot, Fosfor, Potasyum vb İki Üçünün Karışımı Gübreler	882.145	2.000.256	1.004.279
9018 Tıp, Cerrahi, Dişçilik, Veterinerlik Alet ve Cihazları	885.579	879.347	867.004
9031 Diğer Ölçme, Kontrol Alet ve Cihazları, Profil Projektörleri	580.910	588.957	583.458
3808 Haşarat Öldürücüler, Dezenfektanlar	0	811.283	565.770
8443 Matbaacılığa Mahsus Baskı Makineleri, Yardımcı Makineler	28.244	436.627	457.759
9022 Radyasyonlu Cihazlar, X Işınlı Jeneratörler, Tedavi Koltukları	396.469	643.800	442.750
8209 Sinterleşmiş Metal Karbür, Sermetlerden Aletlerin Parçaları	578.444	653.794	413.634
8708 Otomotiv Yedek Parçaları	253.701	70.546	401.704
8471 Otomatik Bilgi İşlem Makineleri ve Üniteleri	0	399.614	365.961
8527 Radyo-Telefon, Radyo-Telgraf, Radyo Yayınları Alıcı Cihazları	370.530	357.082	341.742
3920 Plastikten Diğer Levha, Yaprak, Pelikül ve Lamalar	399.423	457.050	334.774
8473 Bilgisayar ve Ofis Makinelerinin Aksam ve Parçaları	564.737	538.356	317.906
8531 Elektrikli Ses veya Görüntülü İşaret Cihazları, Alarm Cihazı	257.213	339.261	298.220
2902 Siklik Hidrokarbonlar	391.222	355.461	294.427
7326 Demir-Çelikten Diğer Eşya	278.057	687.899	276.890
3902 Propilen Yahut Diğer Olefin Polimerleri (İlk Şekillerde)	192.095	386.672	274.343
3923 Eşya Taşıma Ambalajı İçin Plastik Mamulleri, Tıpa, Kapak, Kapsül	192.379	265.547	272.669
709 Diğer Sebzeler (Taze, Soğutulmuş)	305.268	254.984	266.741
8411 Turbojetler, Turbo-Propeller, Diğer Gaz Türbinleri	318.870	366.516	263.853
5603 Dokunmamış Mensucat	0	126.551	261.065
8424 Sıvı, Tozları Püskürtmeye, Dağıtmaya Mahsus Mekanik Cihazlar	196.743	351.645	255.846
9306 Bomba, Torpil, Mayın, Mermi vb. Harp Muhimmatı	0	111.814	249.763
2933 Sadece Azotlu Heterosiklik Bileşikler	128.978	249.605	245.263
3924 Plastikten Sofra, Mutfak ve Diğer Ev Eşyası, Tuvalet Eşyası	557.117	453.393	232.642
2853 Diğer Anorganik Bileşikler	0	346.999	219.519
2809 Difosfor Pentaoksit, Fosforik Asit ve Polifosforik Asitler	136.031	275.333	211.837
8519 Ses kaydedici ve çoğaltıcılar	7.461	148.607	211.262
8525 Radyo ve TV Yayını için Vericiler	9.837	356.631	208.380
8481 Muslukçu, Borucu Eşyası-Basınç Düşürücü, Termostatik Valf Dâhil	384.347	389.900	200.536
7113 Kıymetli Metaller ve Kaplamalarından Mücevherci Eşyası	356.302	281.780	190.436
8504 Elektrik Transformatörleri, Statik Konvertisörler, Endüktörler	189.629	197.809	186.874
9999 Başka Yerde Tanımlanmayan Ürünler	10.533.388	1.112.623	185.648
8529 Radyo, Televizyon, Radar Aksam ve Parçaları	183.890	186.717	183.501
8479 Kendine Özgü Fonksiyonlu Makine ve Cihazlar	420.452	365.891	181.779

Kaynak: ITC TradeMap Statistics

İsrail dünyanın en büyük 3. savunma sanayi ihracatçısı olup; bu sektörün payı elmas dışı toplam ihracat içinde %20'ye yakındır. Ülkedeki sanayi işçilerinin %10'u da savunma sanayide istihdam edilmektedir.

İthalatında Başlıca Ürünler

İsrail'in başlıca ithal ürünleri arasında elmasların toplam ithalat içinden aldığı %11 pay ile ihracatta olduğu gibi ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Her iki grupta da elmasların ilk sırada yer almasının nedeni; İsrail'in yüksek işçilik maliyetleri nedeniyle işlenmemiş elmasları, işlenmek üzere yabancı ülkelere göndermesidir. İsrail'in ithalatında ikinci sırada yer alan petrol yağlarının payı %10; üçüncü sırada yer alan otomobillerin payının ise %5 olduğu görülmektedir. Telefon telgraf için elektrikli cihazlar, taşkömürü, ilaçlar, otomatik bilgi işlem makineleri, elektronik entegre devreler ise İsrail'in diğer başlıca ithal ürünleri arasındadır.

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (1 000 Dolar)

	Ürün Adı	2007	2008	2009
	Tüm Ürünler	56.619.380	65.170.544	47.362.724
7102	Elmaslar	10.035.958	9.364.674	5.317.800
2709	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Üretilen Yağlar	5.155.309	8.064.006	5.119.842
8703	Binek Otomobilleri, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	2.298.371	2.652.360	2.444.683
2710	Petrol ve Bitümenli Minerallerden Üretilen-Ham Hariç-Yağlar	2.562.954	2.717.607	1.395.777
8517	Telli Telefon-Telgraf İçin Elektrikli Cihazlar	1.109.605	1.213.110	1.203.097
2701	Taşkömürü, Taş Kömürü Biriketleri vb Yakıtlar	967.424	1.755.687	1.153.599
3004	Tedavi-Koruma İlaçları-Doze Edilmiş, Perakende Satılabilir	884.739	1.091.112	1.147.094
8471	Otomatik Bilgi İşlem Makineleri, Üniteleri	993.871	1.036.602	959.049
8542	Elektronik Entegre Devreler, Mikro Devreler	822.128	933.319	774.039
8528	Televizyon Alıcıları (Kombine Olsun Olmasın)	467.022	563.616	497.566
8704	Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar	541.362	753.207	437.147
8803	Hava Araçlarının Aksam ve Parçaları	504.263	576.532	423.671
1001	Buğday, Çavdarla Karışık Buğday	330.093	547.398	376.083
2711	Petrol Gazları	162.332	213.014	347.701
8411	Turbojetler, Turbo-Propeller, Diğer Gaz Türbinleri	458.343	419.179	345.903
8443	Matbaacılığa Mahsus Baskı Makineleri, Yardımcı Makineler	424.187	439.471	340.615
9999	Başka Yerde Tanımlanmayan Ürünler	361.810	333.738	328.402
8502	Elektrojen Grupları, konvertisörler	29.267	49.278	320.356
2933	Sadece Azotlu Heterosiklik Bileşikler	343.538	449.631	317.492
3901	Etilen Polimerleri (İlk Şekillerde)	456.751	521.870	314.624
8473	Bilgisayar ve Ofis Makinelerinin Aksam ve Parçaları	411.680	354.987	302.254
9018	Tıp, Cerrahi, Dişçilik, Veterinerlik Alet ve Cihazları	286.882	317.486	289.120
8536	Gerilimi 1000 Voltu Geçmeyen Elektrik Devresi Teçhizatı	324.704	355.176	270.016
202	Siğir Etleri (Dondurulmuş)	203.595	309.899	253.954
1701	Şeker (Kamış, Pancar Şekeri) Kimyaca Saf Sakkaroz	213.396	242.462	245.528
6403	Ayakkabı	181.656	217.041	235.864
8708	Motorlu Kara Taşıtların Aksam ve Parçaları	232.959	256.557	224.801
8421	Santrifüjle Çalışan Kurutma, Filtre ve Arıtma Cihazları	190.477	218.583	222.622
8802	Diğer Hava Taşıtları	475.814	66.720	219.752
8504	Elektrik Transformatörleri, Statik Konvertisörler, Selfler vb	247.781	273.101	217.949
2106	Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen Gıda Müstahzarları	194.122	239.886	216.265
8418	Buzdolapları, Soğutucular	188.120	238.625	210.234
6204	Kadın, Kız Çocuklarına Ait Takım Elbise, Ceket, Elbise, Etek vb	219.955	238.367	205.785
9403	Diğer Mobilya Aksam ve Parçaları	191.415	222.889	194.264
8481	Muslukçu, Borucu Eşyası-Basınç Düşürücü, Termostatik Valf Dâhil	210.492	246.964	190.850
3907	Poliasetaller, Diğer Polieterler, Epoksit-Alkid Reçineler vb	286.543	278.356	186.688
8544	Elektrik İçin İzole Tel, Kablo, İzole İletici, Optik Lif Kablo	257.645	262.983	183.819
8486	Elektronik Entegre Devresi, Yarı İletken Disk, Düz Panel Göstergesi	782.002	1.105.016	177.068
7210	Demir-Çelik Yassı Mamul, Kaplanmış, Sıvanmış 600mm'den Geniş	254.030	238.629	174.828
3402	Yıkama, Temizleme Maddeleri	155.604	186.059	173.333

Kaynak: ITC TradeMap Statistics

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

İsrail'in başlıca ihraç pazarı %35 pay ile ABD ve elmas ticaretinin yoğun olarak yapıldığı Hong Kong ve Belçika'dır. AB ülkelerinin toplam payı yaklaşık %30 civarında olup; Asya piyasalarının da giderek önem kazandığı görülmektedir. Türkiye İsrail'in ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında %2 pay ile 11. sırada yer almaktadır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (1 000 Dolar)

Partner Ülke	2009 yılı İhracat Değeri
Toplam	47.934.616
ABD	16.776.223
Hong Kong	2.874.108
Belçika	2.371.786
Hindistan	1.810.744
Hollanda	1.550.807
Almanya	1.440.165
İngiltere	1.424.910
Fransa	1.115.269
İtalya	1.102.938
Türkiye	1.085.967
Çin	1.044.572
İsviçre	942.215
İspanya	940.464
Güney Kore	841.085
Brezilya	716.483
Rusya	656.102
Kanada	578.229
Japonya	527.562
Tayvan	478.215
Singapur	477.535

Kaynak: ITC TradeMap Statistics

Ticarette tarife dışı engellerin kaldırılması ile birlikte Çin gibi gelişmekte olan Asya ülkelerine gerçekleştirilen ithalatta artış yaşanmış; ABD ve AB gibi geleneksel tedarikçilerin İsrail'in ithalatındaki payları ise hemen hemen sabit kalmıştır. İsrail'in ithalat gerçekleştirdiği başlıca pazarlar ve payları şöyledir: ABD (%12), Çin (%7), Almanya (%7), İsviçre (%7), Belçika (%5). Türkiye ise %3 pay ile İsrail'in ithalatında 11. sırada yer almaktadır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (1 000 Dolar)

Partner Ülke	2009 yılı İthalat Değeri
Toplam	47.362.724
ABD	5.851.090
Çin	3.520.889
Almanya	3.361.291
İsviçre	3.290.057
Belçika	2.567.735
İtalya	2.126.049
İngiltere	1.907.078
Hollanda	1.884.825
Japonya	1.523.604
Fransa	1.428.616
Türkiye	1.387.836
Hindistan	1.157.341
Hong Kong	1.111.555
İspanya	880.144
G. Kore	867.860
Tayvan	544.292
Singapur	533.983
İsveç	523.079
Rusya	488.787

Kaynak: ITC TradeMap Statistics

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

İsrail, kurulduğu tarihten beri açık bir ekonomi politikası izleyerek hammadde ihtiyacını en avantajlı ve ucuz şekilde karşılayabilmek için birtakım ekonomik kuruluşlar ve gelişmiş ülkelerle ticaret anlaşmaları imzalamıştır. 1962 yılında GATT'a üye olan İsrail, 1995 yılında DTÖ'ye üye olmuştur.

İsrail'in AB ile 1975 yılından bu yana Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunmakta olup; 1995 yılında STA yenilenmiş ve genişletilmiştir. İsrail'in ayrıca ABD, EFTA (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsviçre) ülkeleri, Ürdün, Mısır, Kanada, Meksika, Türkiye ve MERCOSUR ülkeleri (Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay) ile de Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. ABD ve İsrail arasında imzalanan STA ise İsrail'e çok geniş menşe kuralları imkanı tanımıştır.

İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı yılda 2 kez, gıda ve tarım ürünleri için gümrüksüz (veya düşük gümrük vergili) ithalat izni kota verilerini yayınlamaktadır. İthalat için başvuran ithalatçılar içinde izin verilenlerin listesi söz konusu Bakanlık'ın web sitesinde yayınlanmaktadır. <http://www.moital.gov.il/>

İthalat Rejimi

İsrail, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmalarına uygun şekilde güvenlik, sağlık gibi faktörleri de dikkate alarak, liberal bir ithalat politikası uygulamaktadır. İthalat Yönetmeliği 2006 yılında revize edilerek, Temmuz 2006'da yürürlüğe girmek üzere yeniden yayınlanmıştır. İsrail'in ithalat mevzuatına Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'nın internet sitesinden (<http://www.moital.gov.il>) ulaşılabilir.

Mevzuatta belirtilen ürün listeleri incelenirken, aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

1. Gümrük kodunun doğru olarak tespiti,
2. İthalat izni (gerekli ise),
3. İsrail Standartlar Enstitüsü kontrolü (gerekli ise),
4. Gümrük ve/veya alış vergisi değerlerinin doğru tespiti,
5. İhraç edilecek ürünün ithalatı tamamen yasak ürünler listesinde yer alıp almadığı.

İthalatı izne bağlı olan veya tamamen yasak olan ürünlerin ve ülkelerin listelerine İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'nın internet sitesinden ulaşılabilir.

<http://www.moital.gov.il/NR/exeres/B2034774-5A64-41CF-A837-B8A81073035D.htm>
<http://www.moital.gov.il/NR/exeres/5EA6B0B6-D877-48D7-A21F-BE9337BFA06A.htm>

İsrail'in ithalat sırasında talep ettiği belge ve uygulamalar şu şekilde özetlenebilir:

İthalat Lisansı

İsrail'den ürün ithalatını yasaklayan veya kısıtlayan ülkelerden yapılan ithalatı azaltmak, yerli üretimi korumak, tüketiciyi ve halk sağlığı ile güvenliğini korumak, tercihli tarifeye tabi ithalat kotalarını dağıtmak amacıyla bazı ürünlerin ithalatı lisans gerektirmektedir. İthalat lisansı veren merci genellikle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'dır. Lisans başvurusu İsrail vatandaşları veya İsrail'de resmi kaydı bulunan firmalarca yapılabilmektedir. Başvurunun, lisans formuna ekli sipariş teklifi ve proforma fatura örneği veya tedarikçi/üretici fiyatlandırma belgesi ile yapılması gerekmektedir. Genellikle başvuruların 14 gün içinde sonuçlandırıldığı belirtilmektedir.

İzin Belgesi

Bazı ürünlerin belirli şartlar dahilinde ithal edilmesini sağlamak üzere Sağlık, Tarım, Ulaştırma, Sanayi ve Ticaret ile Haberleşme Bakanlıklarından "İzin Belgesi" alınması gerekmektedir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

İsrail gümrük vergilerini ad valorem, spesifik veya bu iki vergi türünün bileşimi halinde uygulamaktadır. Ödenecek gümrük vergisinin, Gümrük Tarife Cetveli'nde gösterilen minimum ve maksimum sınırların hesaplanması sonucunda belirlendiği ve mal miktarının etken teşkil ettiği durumlar da mevcuttur. Gümrük vergisinin matrahı, ürünün CIF (Cost, Insurance, Freight) değerine liman masraflarının (liman ücreti, boşaltma ve taşıma ücreti) eklenmesi suretiyle belirlenmektedir. Halihazırda ithal ürünlerde %1,3 ve ihraç ürünlerinde %0,3 olan liman masraflarının, ürünün özelliğine göre değişebildiği belirtilmektedir.

Gümrük vergilerinin indirimli veya muaf olarak uygulandığı durumlar da mevcuttur. Bu muafiyet ve indirimler genellikle belirli bir mevzuat, geçici ithalat, özel düzenlemeler veya ikili anlaşmalardan kaynaklanmaktadır.

Türkiye ile İsrail arasında imzalanan bir Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunduğu için, sanayi ürünleri ithalatı karşılıklı olarak gümrük vergisinden muaftır. 2007 yılında yürürlüğe giren STA Ortak Komite Kararları ile 15 tarım ürünü karşılıklı olarak vergi indirimini sağlamıştır. Hükümet, 2007 yılı başında açıklanan reformlar çerçevesinde tarım ürünlerinin gümrük vergilerinin azaltılmasını ve %100'ün üzerinde olan oranların en fazla %100'e indirilmesini planlanmaktadır. Son üç yılda yapılan indirimlerle İsrail'de KDV oranı ise %18'den %15,5'e indirilmiştir.

Bazı ürünlerde, sadece ithal ürünlerine değil, yerli üretime de uygulanmakta olan satın alma vergisi (TAMA) uygulanmaktadır. Bu vergi, yerli üretim için doğrudan toptan satış fiyatı üzerinden hesaplanırken, ithal ürünleri için ürün değerine tüm ithalat vergileri ile TAMA (katma oran kotası) adı verilen bir oranın değerlerinin eklenmesiyle ortaya çıkan meblağ üzerinden hesaplanmakta ve limanda alınmaktadır. TAMA'nın

amacı, ithal edilen ürün değerini perakende satış fiyatı seviyesine çıkarmaktır.

Ayrıca bazı et ve et ürünlerine, süt ürünlerine, tohumlara, çekirdeklere ve bazı tekstil ürünleri ithalatına yerli üretimi korumaya yönelik ek vergiler uygulanabilmektedir. AB, EFTA, Avustralya, ABD, Kanada ve Arjantin genellikle bu uygulama dışında tutulmaktadır.

Damping fiyatlı veya sübvansiyona tabi olduğu belirlenen ithal ürünleri için ihrac fiyatının seviyesini düzenleyen ve haksız rekabeti önleyici mahiyette dampinge karşı vergiler de mevcuttur.

Tarife Dışı Engeller

İsrail liberal bir ekonomiye sahip olduğu için ithalata önemli bir engel getirmemekle beraber, başta ülkede az miktarda yetişen tarım ürünleri olmak üzere bazı ürünlerde yerli üreticileri korumak amacıyla çeşitli tarife dışı engeller çıkarabilmektedir. Özellikle nar, kiraz gibi tarım ürünlerinde ithalat öncesi alınması gereken zirai karantina belgesinin düzenlenmesinde güçlükler çıkarılabilmekte, bazı sanayi ürünlerinde de standart denetimleri yoluyla ithalat engellenebilmektedir. İsrail'in halihazırda dış ticaret engeli kapsamında değerlendirilen uygulamaları; tarım ithalatı kısıtlamaları, kotalar, lisans şartı, yasaklar (özellikle et ithalatı), fark giderici vergiler ve standartlardır.

Kamu kuruluşları, bedeli 500.000 Dolar'ı geçen kontratları imzalamadan önce "Industrial Cooperation Authority"den (ICA) onay almak zorundadır. Ayrıca, kamu kuruluşlarının 50 bin dolar'ı aşan ithalatlar için ICA'dan ithal izni almaları gerekmektedir. Söz konusu onay ve izin alınabilmesi için, ihracatçı firmanın İsrail sanayisi ile işbirliği (industrial cooperation) yapacağına dair bir taahhütname imzalaması gerekmektedir. Söz konusu işbirliği, sözleşme bedelinin en az %35'i oranında olmalıdır.

"Local Cooperation/Industrial Cooperation" üç şekilde yapılabilmektedir.

- İsraili bir şirketle yapılacak ortak çalışma (İsraili bir işçi çalıştırılması vb şeklinde)
- Herhangi bir alanda yatırım yapma (İsrail Borsasında büyük miktarda hisse senedi satın alınması, arazi satın alınması vb şeklinde)
- Bilgi transferi (Projeyi gerçekleştirirken kullanılan yeni teknolojilerin projede İsraili bir mühendis çalıştırılması yoluyla İsrail'e getirilmesi; projede kullanılan ham maddenin İsrail içinden temin edilmesi vb şeklinde)

Bazı ürünlerde aranan ithal lisansları, gıda ürünlerinde zorunlu olmamakla beraber tüketici tercihleri nedeniyle zaman zaman ithalatçılar tarafından istenen Koşer sertifikası, standardizasyon uygulamaları, yaş meyve ve sebze ithalatında zirai karantina belgesi uygulamaları tarife dışı engeller olarak sayılabilir. Ülkemiz ile İsrail arasında imzalanan STA kapsamında kontenjan kapsamında gümrük indirimi veya muafiyeti tanınan ülkemiz menşeli tarım ürünleri için de kota uygulanmaktadır.

İşadamlarına Vize: Türk işadamları İsrail'e gitmek için vize almak zorundadırlar. Sözkonusu vizenin alınmasına ilişkin prosedürün uzun olması ve bürokratik işlemler gerektirmesi ticareti caydırıcı bir rol oynamaktadır.

Çalışma İzinleri: İsrail hükümeti ülkede artan işsizlik gerekçesiyle yabancı işçi sayısına önemli kısıtlamalar getirmiş olup bu çerçevede çalışma vizesi sürelerini 5 yıl ile sınırlandırmış, yabancı işçi çalıştıran şirketlere "istihdam vergisi" uygulamıştır. İsrail hükümetinin 2009 yılı sonuna kadar yabancı inşaat işçisi sayısını sıfırlamayı hedeflediği bilinmektedir.

Denetimler: İsrail'in özellikle yaş ve kuru sebze-meyve ithalatı izinlerinde, üretim alanlarında zirai karantina denetimi yapılmasını şart koşması ticarete teknik bir engel oluşturmaktadır.

Koşer Sertifikası: Et ürünleri başta olmak üzere İsrail'e ihrac edilecek gıda ürünlerinde Musevi dinine uygunluğu belgeleyen koşer sertifikası aranması maliyet artırıcı bir unsur olup sözkonusu sertifikaların temininde karşılaşılan sorunlar zaman zaman İsrail'e yönelik ihracatımızı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Antep Fıstığı: İsrail, Antep fıstığı ithalatında uygulamakta olduğu gümrük vergisi oranını, ülkemiz menşeli Antep fıstığı ithalatının gerçekte başka bir ülke (Suriye) menşeli olduğu düşüncesiyle 10 Şubat 2009 tarihinden itibaren %23'e yükseltmiştir. Türkiye'den İsrail'e ithal edilen Antep fıstıklarının menşeinin belirlenmesi hususu, 6 Temmuz 2009 tarihinde Kudüs'te gerçekleştirilen Türkiye-İsrail Serbest Ticaret Anlaşması 8. Ortak Komite Toplantısında ele alınmış ve toplantı tutanağında Türkiye ve İsrail'in mezkur konuda işbirliği yapacağı not edilmiştir. Bu çerçevede, İsrail Vergi Kurumu Gümrükler Müdürlüğü'nden elektronik ortamda alınan, ülkemiz makamlarınca düzenlenmiş sağlık sertifikası örnekleri ve ihracat sevkiyatlarına ilişkin fatura örnekleri incelenmek üzere Gümrük Müsteşarlığına iletilmiştir. Anılan Müsteşarlıkça gerekli incelemeler devam etmektedir.

Streç Film Soruşturması: İsrail tarafından 2 Nisan 2009 tarihinde ülkemiz menşeli "streç film" ithalatına karşı açılan ve halen devam etmekte olan anti-damping soruşturması çerçevesinde; İsrail makamları 2 Eylül 2009 tarihinde ülkemiz menşeli soruşturma konusu ürün ithalatına % 8,86 - % 36,44 oranları arasında değişen oranlarda geçici önlem uygulayacağını açıklamıştır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Standart uygulaması en önemli tarife dışı engel olarak ithalatçılarımızın karşısına çıkmakta olup; iş adamlarımız standart testi masraflarının fazlalığından şikayet etmektedirler.

İsrail'in standardizasyon alanındaki uygulamaları, 1953 yılında çıkarılan ve zaman zaman günün koşullarına göre revize edilen Standartlar Kanunu'na dayanmaktadır. Söz konusu Kanun'a göre İsrail'de standart

hazırlanmış, yayımlanmış ve uygulanmış test etme yetkisi İsrail Standartlar Enstitüsü ile (The Standards Institution of Israel, SII, www.sii.org.il) verilmiştir.

İsrail Standartlar Enstitüsü'nün standart hazırlamaktan sorumlu teknik komitelerinde; İmalatçılar Birliği, Standartlar Enstitüsü, tüketici örgütleri, ilgili kamu kurumları, Ticaret Odası ve özel sektör temsilcileri yer almaktadır. 2000 yılında Standartlar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, SII'nin hazırladığı standartların gelişmiş ülkelerde kabul görmüş uluslararası standartlarla uyumlu olması zorunluluğu getirilmiştir. Bunun yanında İsrail tarafından oluşturulmuş bazı ulusal standartlar da (sulama sistemleri ve ekipmanları) uluslararası platformda kabul görmüştür.

SII tarafından hazırlanan standartlardan gerekli görülenleri zorunlu uygulamaya koyma yetkisi Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığında. Adı geçen Bakanlık, diğer Bakanlıklar'ın görev alanına giren konulardaki standartları zorunlu uygulamaya koymak için ilgili Bakanlığın uygun görüşünü almak zorundadır. Öte yandan, İsrail Hükümeti'nin 1997 yılında aldığı karar gereğince, Bakanlıklar teknik bir düzenleme hazırlarken konuyla ilgili İsrail standartlarına atıfta bulunmak zorundadır. Bir başka ifadeyle, Bakanlıklar yayınladıkları mevzuatta teknik detaylarla uğraşmayacak ve o alandaki İsrail standartlarını baz alacaktır. Yayımlanan teknik düzenlemenin uygulanması ise ilgili Bakanlığın sorumluluğundadır. İsrail'de halihazırda kabul edilmiş yaklaşık 3000 standarttan 300 kadarı zorunludur. Ayrıca gıda alanında 200 adet zorunlu standart bulunmaktadır.

Standartlar Kanunu uyarınca, zorunlu standart kapsamında bulunan bir ürünün, standarda uygun olmaması durumunda üretilmesi, satılması, ithal edilmesi veya kullanılması yasaktır. Genel olarak Standartlar Kanunu'nun uygulanması ve bu kapsamda zorunlu standartlara uygunluğun denetlenmesi ise Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanlığı'na bağlı Standardizasyon Komiseri'nin (Commissioner of Standardization) görev ve yetkisindedir. Piyasa gözetim ve denetimi, Standardizasyon Komiseri tarafından yetkilendirilmiş denetmenler tarafından yapılmaktadır.

Piyasadan alınan numuneler, Standartlar Kanunu çerçevesinde İsrail Standartlar Enstitüsü laboratuvarlarında veya Standardizasyon Komiseri tarafından onaylanmış laboratuvarlarda teste tabi tutulmaktadır. Test ücretleri, sonuç ne olursa olsun Bakanlık tarafından ödenmektedir. Bakanlık'ın bu amaçla ayrılan bütçesi yıllık 200.000 Dolar civarındadır ve yılda yaklaşık 700 adet test yapılmaktadır. Standartlara uygun bulunmayan ürünlere ilişkin yaptırımlar arasında; firmanın uyarılması, ürünlerin sahibinin deposunda bekletilmesi, ürünlere el konulması, firmanın gazete ilanı yoluyla uyarılması ve mahkemeye verilmesi yer almaktadır. Ayrıca, tüketicinin bilgilendirilmesi amacıyla yapılan testlerde ulaşılan sonuçlara bağlı olarak piyasada tüketilmekte olan ürünlere ilişkin kullanıma yönelik bilgiler İbranice olarak hazırlanmış broşürlerle ve internet üzerinde kamuoyuna sunulmakta, böylece tüketicileri "bilgilendirme" görevi de yerine getirilmektedir. Bu kapsamda yer alan ürünlerin başlıcaları; bebekler için malzemeleri, klimalar, mikrodalga fırınlar, alüminyum pencereler, su arıtma cihazları, derin dondurucular, okul çantaları, altın mücevherat, çamaşır deterjanlarıdır.

Zorunlu standartlara tabi ürün ithalatı, toplam ithalatın yaklaşık %15'ine tekabül etmektedir. 1 Haziran 2005 tarihinde başlatılan bir düzenleme ile ithalatta zorunlu standart denetimine tabi ürünler, ürünün "kamu güvenliği ve sağlığına karşı taşıdığı potansiyel risk derecesi"ne göre dört gruba ayrılmıştır.

Birinci grupta, en riskli ürünler (oyuncaklar, elektrikli ev gereçleri, yangın söndürücüler vb) yer almaktadır. Bu ürünlerde her ithal partisi gümrükten çekilmeden önce kontrol edilmektedir. İkinci grupta orta derecede riskli ürünler (güneş gözlükleri, boru bağlantı parçaları, halılar, şişeler vb) yer almaktadır. Bu gruptaki ürünler için bir defaya mahsus tip onayı testine istinaden izin düzenlenerek, müteakip partilerin onaylanmış tiple aynı olduğu ve ilgili standartlara uygun olduğu yönünde ithalatçı beyanına istinaden malların gümrükten çekilmesine izin verilmekte olup, her partinin kontrolü gerekli değildir.

Üçüncü grup, doğal olarak düşük riskli ürünler olarak adlandırılmakta ve bu grupta seramik karolar ve sağlık seramikleri gibi ürünler yer almaktadır. Bu grup ürünlerin muayenesi gerekli olmamakla birlikte, yalnızca ithalatçının ilgili zorunlu standartlara uygunluk deklarasyonu yeterlidir. Dördüncü grupta ise, yalnızca endüstriyel kullanım için olan ve doğrudan tüketiciye sunulmayan ürünler yer almaktadır. Bu ürünlerin gümrükten çekilmesi için zorunlu standartlara uygunluğa dair herhangi bir belge gerekmemektedir.

İthalat denetimlerinde yapılan düzenlemenin amacı; ithal ürünlerin zorunlu standartlara uygunluğunun değerlendirilmesini kolaylaştırarak ticari engelleri azaltmak ve dış ticareti kolaylaştırmak olarak özetlenmektedir. İsrail, karşılıklı tanıma veya işbirliği anlaşmaları yoluyla da ticareti desteklemeyi amaçlamaktadır. Denetimler yavaş yavaş gümrük aşamasından pazarlama aşamasına kaydırılmakta, "Uygunluk karinesi" (presumption of conformity) ile de ithalatçılara daha büyük sorumluluk yüklenmektedir. Öte yandan, Standardizasyon Komiseri uygulamayı izleyerek ürünlerin gruplarını değiştirme ve yanlış deklarasyonların artması üzerine bir ürünü birinci gruba dahil etme yetkisine sahiptir.

Denetimler hususunda yapılan bu reformun başarısının anahtarı, etkin uygulama ve cezalardır. Özellikle gümrük aşamasındaki prosedürleri basitleştirilen ürün gruplarında zorunlu standartların daha etkin uygulanması önem arz etmektedir. Bu amaçla uygulanan azami para cezası 10 kat arttırılarak 45 000 Dolar'a yükseltilmiştir.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile İsrail Standartlar Enstitüsü (SII) arasında bir genel işbirliği anlaşması mevcuttur. Bunun yanı sıra İsrail'in; Ürdün, Ukrayna ve Rusya Federasyonu ile "Standardization and Product Certification" anlaşması olduğu bilinmektedir.

Koşer Sertifikası, İsrail'e gıda ürünü ithal edilebilmesi için ürünlerin dinen uygunluğunu tasdik eden bir belgedir. Ürünlerin yöneldiği İsrail pazarlarındaki dindarlık durumuna göre kurallar katılaşabilmektedir. Koşer konusunda en hassas ürünler ise et ve süt ürünleridir. Ayrıca fazla yaygın olmamakla birlikte, bazı temizlik-hijyen ürünlerinde, tekstil ürünlerinde ve elektrikli ev aletlerinde de Koşer şartının arandığı durumlara rastlanmaktadır.

Dünyada toplam Yahudi nüfusu 14 milyon civarında olup, bu nüfusun yaklaşık %40'ı İsrail'de yaşamaktadır. İsrail'de gıda maddelerinin Koşer olması yasal olarak zorunlu değildir. Ürünlerin Koşer olması tercih sebebi olabilirken; Koşer belgelendirmesinin getirdiği maliyet, ürünlerin fiyatının yükselmesine neden olmaktadır. Nitekim İsrail'e gıda ürünleri ihrac eden firmalarımızın Koşer Sertifikası ile ilgili olarak karşılaştıkları en önemli sorunun, Koşer olarak yapılan üretimin getirdiği maliyet artışları olduğu görülmektedir.

Öte yandan, İsrail dışındaki ülkelerdeki Hahambaşlıkları tarafından verilen Koşer Sertifikaları, genellikle İsrail'de kabul görmemektedir. Son dönemde İsrail basınında Koşer belgelendirmesi konusunda çok sayıda kuruluşun faaliyet göstermesi nedeniyle Koşer (Kashrut) sertifikalarının güvenilirliği konusunda tereddütler oluşmuştur.

Kambiyo Rejimi

14 Mayıs 1998 tarihinden itibaren İsrail'in kambiyo mevzuatı liberal hale getirilmiş ve bazı haller dışında yabancıların döviz ile ilgili işlem yapmaları ve transfer işlemleri serbest hale getirilmiştir. Ancak bildirim zorunluluğu kaldırılmamış, aksine daha geniş hale getirilmiştir. Ticari bankalar 50.000 ABD Doları'nın üzerindeki her işlemi ve işlem sahibi müşterisini Merkez Bankası nezdindeki Döviz Kontrolörü'ne bildirmekle yükümlüdür.

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye ile İsrail arasında imzalanan ve 1 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nı takiben, İsrail ile 1996 yılında 447 Milyon Dolar olan ticaret hacmimiz 2009 yılı itibarıyla 2,6 Milyar Dolar'a çıkmıştır. Türkiye'nin İsrail'e ihracatında 2009 yılı hariç düzenli olarak artış yaşandığı, bu ülkeden gerçekleştirilen ithalatın ise dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir.

2009 yılı verilerine göre Türkiye'nin İsrail'e ihracatı 2008 yılına kıyasla %21 oranında azalarak 1,5 milyar dolar, İsrail'den ithalatı ise %26 azalarak 1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında Türkiye ile İsrail arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye lehine 458 milyon dolardır.

Türkiye-İsrail Dış Ticaret Değerleri (1 000 Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
2000	650.142	505.482	144.660	1.155.624
2001	805.218	529.489	275.728	1.334.707
2002	861.434	544.467	316.967	1.405.900
2003	1.082.998	459.488	623.510	1.542.486
2004	1.315.292	714.143	601.150	2.029.435
2005	1.466.913	804.691	662.222	2.271.603
2006	1.529.158	782.149	747.009	2.311.308
2007	1.658.195	1.081.743	576.452	2.739.938
2008	1.935.215	1.447.919	487.296	3.383.133
2009	1.528.370	1.070.128	458.242	2.598.497
2009*	1.234.589	878.804	355.785	2.113.393
2010*	1.693.320	1.098.864	594.456	2.792.184

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

* Ocak-Ekim dönemi

2009 yılında İsrail'e gerçekleştirilen toplam ihracat içindeki %8'lik pay ile ilk sırada binek araçlar yer almaktadır. Toplam ihracattan aldığı %6 payla demir/çelik çubuklar ikinci sırada yer alırken; izole edilmiş tel ve kablolar %3 payla üçüncü sıradadır.

(İsrail'e İhracatımızda 2010 aylık veriler için tıklayınız)

Türkiye'nin İsrail'e İhracatında Başlıca Ürünler (Dolar)

HS No	2007	2008	2009
8703 BİNEK OTOMOBİLLER	201.080.409	259.732.889	122.360.434
7214 DEMİR/ÇELİK ÇUBUKLAR (SICAK HADDELİ, DÖVÜLMÜŞ, BURULMUŞ, ÇEKİLMİŞ)	156.014.707	154.045.211	89.327.459
8544 İZOLE EDİLMİŞ TEL, KABLO, DİĞER İZOLE EDİLMİŞ ELEKTRİK İLETKENLERİ; FİBER OPTİK	77.446.291	80.091.598	53.620.425
6908 SIRLI SERAMİKTE DÖŞEME, KALDIRIM TAŞLARI, ŞÖMİNE, DUVAR KAROSU	42.356.759	53.765.062	47.151.937
2523 ÇİMENTO	18.792.715	22.751.794	37.457.905
7408 BAKIR TELLER	46.797.630	67.514.430	35.928.282
7113 KIYMETLİ METALLER VE KAPLAMALARINDAN MÜCEVHERCİ EŞYASI	41.399.753	37.571.268	32.644.844
3402 YIKAMA, TEMİZLEME MÜSTAHAZARLARI-SABUNLAR HARİÇ	29.536.789	37.901.428	30.834.372

7207 DEMİR/ALAŞIMSIZ ÇELİKTE YARI MAMULLER	9.830.991	19.613.692	26.664.169
6802 YONTULMAYA, İNŞAATA ELVERİŞLİ İŞLENMİŞ TAŞLAR (KAYAGAN HARİÇ)	24.874.476	27.549.451	25.967.513
7213 DEMİR/ÇELİK FİLMAŞIN (SICAK HADDELENMİŞ, RULO HALİNDE)	33.751.237	26.852.157	25.602.887
7210 DEMİR/ÇELİK YASSI MAMUL, KAPLI, SIVANMIŞ (600MM. DEN GENİŞ)	35.722.118	8.794.058	25.322.945
8418 BUZDOLAPLARI, DONDURUCULAR, SOĞUTUCULAR, ISI POMPALARI	32.836.410	29.670.100	24.485.432
7216 DEMİR/ALAŞIMSIZ ÇELİKTE PROFİL	20.437.723	42.004.211	24.250.377
3924 PLASTİKTE SOFRA, MUTFAK VE DİĞER EV EŞYASI, TUVALET EŞYASI	25.252.689	28.519.476	21.299.829
9014 PUSULALAR, DENİZCİ KOMPASLARI, YOLCULUKTA KULLANILAN ALETLER	1.097.717	10.306.087	20.815.382
4818 TUVALET KAĞITLARI, KAĞIT HAVLU, MENDİL, KUMAŞ, MASA ÖRTÜSÜ VB	20.116.778	23.673.586	20.716.778
6204 KADIN/KIZ ÇOCUK İÇİN TAKIM, TAKIM ELBİSE, CEKET VS.	19.519.382	23.014.103	19.897.808
8450 ÇAMAŞIR YIKAMA MAKİNELERİ	18.801.469	15.424.201	19.861.903
3923 EŞYA TAŞIMA AMBALAJI İÇİN PLASTİK MAMULLERİ, TIPA, KAPAK, KAPSÜL	15.978.603	24.537.693	18.008.359
6203 ERKEK/ERKEK ÇOCUK İÇİN TAKIM, TAKIM ELBİSE, CEKET VS.	14.896.645	18.921.476	15.997.393
4803 TUVALET-TEMİZLİK KAĞITLARI	16.863.706	22.765.267	15.657.767
8415 KLİMA CİHAZLARI-VANTİLATÖRLÜ, ISI, NEM DEĞİŞTİRME TERTİBATLI	15.663.702	33.020.347	15.115.580
1101 BUĞDAY UNU/MAHLUT UNU	11.066.092	19.736.936	14.344.517
3920 PLASTİKTE DİĞER LEVHA, YAPRAK, PELİKÜL VE LAMLAR	14.662.498	18.380.235	14.262.799
8516 ELEKTRİKLİ SU ISITICILARI, ELEKTROTERMİK CİHAZLAR (ŞOFBENLER)	9.773.624	10.475.130	12.771.521
7306 DEMİR/ÇELİKTE DİĞER TÜPLER, BORULAR, İÇİ BOŞ PROFİLLER	26.568.520	36.668.334	12.706.608
8704 EŞYA TAŞIMAYA MAHSUS MOTORLU TAŞITLAR	19.390.906	36.886.772	12.218.545
5702 DOKUNMUŞ HALILAR, YER KAPLAMALARI (KİLİM, SUMAK, KARAMAN VB)	2.907.408	11.500.858	11.674.635
9401 OTURMAYA MAHSUS MOBİLYALAR, AKSAM-PARÇALARI	10.638.550	12.638.750	11.240.339
6004 DİĞER ÖRME MENSUCAT (EN>30CM, ELASTOMERİK/KAUÇUK İPLİK=>%5)	10.375.626	11.463.141	10.980.779
1905 EKMEK, PASTA, KEK, BİSKÜVİ VS. İLE BOŞ İLAÇ KAPSÜLÜ MÜHÜR GÜLLACI VS.	9.541.101	15.365.474	10.715.548
4011 KAUKUKTAN YENİ DİŞ LASTİKLER	9.457.209	11.762.898	10.272.438
6109 TİŞÖRT, FANİLA, DİĞER İÇ GİYİM EŞYASI (ÖRME)	8.714.396	10.718.093	10.076.089
8528 TELEVİZYON ALICILARI, VİDEO MONİTÖRLERİ VE PROJEKTÖRLER	13.717.956	11.020.361	9.902.672
7310 DEMİR-ÇELİK TANKLAR, VARİL, FIÇI, KUTULAR (HACMİ <300LT)	4.441.630	5.751.905	9.403.639
4819 KAĞIT/KARTON VB. ESASLI KUTU, KILIF, TORBA VB. EŞYA	8.903.730	9.537.907	9.368.534
6302 YATAK ÇARŞAFI, MASA ÖRTÜLERİ, TUVALET, MUTFAK BEZLERİ	10.481.939	9.362.084	9.062.945
7305 DEMİR/ÇELİKTE DİĞER TÜP VE BORULAR-KAYNAKLI VB.-ÇAPI>406, 4MM	30.252	4.127.717	8.867.539

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

2009 yılında İsrail'den gerçekleştirilen ithalatta ilk sırada %19'luk pay işlenmiş petrol ürünleri yer almaktadır. 2009 yılında İsrail'den ithal edilen ürünler içinde ikinci sırada yer alan propilen ve diğer olefinlerin polimerlerinin payı %13'tür. Tanklar ve diğer zırhlı savaş taşıtları ise 2009 yılında ithalattan aldığı %8 payla üçüncü sırada yer almıştır.

Türkiye'nin İsrail'den İthalatında Başlıca Ürünler (Dolar)

HS No	2007	2008	2009
2710 PETROL YAĞLARI VE BİTÜMENLİ MİNERALLERDEN ELDE EDİLEN YAĞLAR	174.941.738	239.359.709	200.800.894
3902 PROPİLEN VE DİĞER OLEFİNLERİN POLİMERLERİ (İLK ŞEKİLLERDE)	66.613.106	224.643.031	136.154.872
8710 TANKLAR VE DİĞER ZIRHLI SAVAŞ TAŞITLARI (MOTORLU)	139.946.573	149.962.065	85.781.482
7204 DEMİR/ÇELİK DÖKÜNTÜ VE HURDALARI, BUNLARIN KÜLÇELERİ	75.826.203	122.123.167	65.538.307
3901 ETİLEN POLİMERLERİ (İLK ŞEKİLLERDE)	55.933.392	57.982.030	52.573.972
2902 SİKLİK HİDROKARBONLAR	60.694.582	47.645.045	42.427.026
3004 TEDAVİDE/KORUNMADA KULLANILMAK ÜZERE HAZIRLANAN İLAÇLAR (DOZLANDIRILMIŞ)	17.859.465	29.495.714	36.513.514
9831 BAŞKA YERDE BELİRTİLMİYEN DİĞER EŞYA	20.989.009	35.279.839	32.758.033
5603 DOKUNMAMIŞ MENSUCAT (EMDİRİLMİŞ)	18.221.684	28.917.538	29.455.329
9013 SIVI KRİSTALLİ TERTİBAT, LAZERLER, DİĞER OPTİK CİHAZ VE ALETLER	19.427.268	14.040.548	17.202.513
8424 SIVI, TOZLARI PÜSKÜRTMEYE, DAĞITMAYA MAHSUS MEKANİK CİHAZLAR	14.709.727	25.926.635	15.881.923

8406 BUHAR TÜRBİNLERİ	492	0	13.957.441
1209 EKİM AMACIYLA KULLANILAN TOHUM, MEYVE VE SPORLAR	13.647.521	12.217.395	12.820.674
3920 PLASTİKTEN DİĞER LEVHA, YAPRAK, PELİKÜL VE LAMLAR	10.999.160	11.253.732	10.251.686
4805 DİĞER SIVANMAMIŞ KAĞIT/KARTONLAR (RULO VEYA TABAKA)	10.375.354	11.890.798	9.280.981
9005 DÜRBÜNLER, OPTİK TELESKOPLAR, ASTRONOMİ ALETLERİ VB. MESNETLERİ	291.302	0	9.015.769
8543 KENDİNE HAS FONKSİYONLU ELEKTRİKLİ MAKİNE VE CİHAZLAR	20.386.883	16.527.655	8.954.280
2809 DİFOSFOR PENTAOKSİT; FOSFORİK ASİT VE POLİFOSFORİK ASİTLER	12.761.297	28.506.092	8.720.999
7005 PERDAHLANMIŞ CAM, LEVHA, YAPRAK HALİNDE; PARLATILMIŞ, CİLALANMIŞ	4.516.849	6.061.794	8.695.883
7108 ALTIN (HAM, YARI İŞLENMİŞ, PUDRA HALİNDE)	1.623.379	3.689.294	8.483.886
8470 HESAP, MUHASEBE, KAYDEDİCİ KASA, DAMGA BASAN MAKİNELER	16.297.867	16.411.197	7.853.328
2917 POLİKARBOKSİLİK ASİTLER, ANHİDRİTLERİ, HALOJENÜRLERİ VE TÜREVLERİ	4.936.838	9.656.519	7.602.965
3206 DİĞER BOYAYICI MADDELER	5.514.672	6.316.694	7.434.742
8209 ALETLER İÇİN MONTE EDİLMEMİŞ LEVHA, ÇUBUK, UÇ VB.. (SERMETLERDEN)	9.443.486	11.601.319	7.135.284
5402 SENTETİK LİF İPLİĞİ (DİKİŞ İPLİĞİ HARİÇ) (TOPTAN)	11.686.336	7.244.843	6.994.635
3104 POTASLI MİNERAL/KİMYASAL GÜBRELER	8.010.811	12.538.741	6.988.616
2834 NİTRİTLER; NİTRATLAR	9.293.085	11.602.836	6.208.951
3923 EŞYA TAŞIMA AMBALAJI İÇİN PLASTİK MAMULLERİ, TİPA, KAPAK, KAPSÜL	4.624.792	7.225.081	6.058.670
2933 SADECE AZOTLU HETEROSİKLİK BİLEŞİKLER	4.407.707	4.454.967	6.033.693
9018 TIP, CERRAHİ, DİŞÇİLİK, VETERİNERLİK ALET VE CİHAZLARI	11.211.203	12.555.039	5.926.659
8517 TELLİ TELEFON-TELGRAF İÇİN ELEKTRİKLİ CİHAZLAR	4.102.050	5.499.343	5.721.247
3824 KİMYA VE BAĞLI SANAYİDE KULLANILAN KİMYASAL ÜRÜNLER	6.776.732	6.322.114	5.658.826
9306 BOMBALAR, TORPİL, MAYIN, MERMİ VB. HARP MÜHİMMATI VB. AKSAMI, PARÇASI	2.686.871	353.113	5.443.740
3401 SABUNLAR, YÜZEY AKTİF ORGANİK MADDELER	1.817.917	3.800.531	5.307.132
8404 BUHAR KAZANLARI, ISITMA KAZANLARI İÇİN YARDIMCI CİHAZLAR	35.953	2.503.411	5.115.000
3105 AZOT, FOSFOR VE POTASYUM GİBİ; İKİ/ÜÇÜNÜN KARIŞIMLARI	3.116.034	5.203.992	4.664.629
8481 MUSLUKÇU, BORUCU EŞYASI-BASINÇ DÜŞÜRÜCÜ, TERMOSTATİK VALF DAHİL	3.923.140	4.674.283	4.529.180
8443 MATBAACILIĞA MAHSUS BASKI MAKİNELERİ, YARDIMCI MAKİNELER	3.573.402	6.883.227	4.062.792
8473 YAZI, HESAP, MUHASEBE, BİLGİ İŞLEM, BÜRO İÇİN DİĞER MAKİNE VE CİHAZLARIN AKSAMI	5.484.472	4.506.092	3.528.377
7616 ALUMİNYUMDAN DİĞER EŞYA	891.166	2.775.087	3.406.308

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Serbest Ticaret Anlaşması

Türkiye ile İsrail arasında karşılıklı mal ve hizmet ticaretinin genişletilmesi yoluyla iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin ahenkli şekilde gelişmesini teşvik etmek; iki ülke arasındaki ticaret için dürüst rekabet koşullarını sağlamak; ticaretteki engellerin kaldırılması suretiyle dünya ticaretinin gelişmesi ve genişlemesine katkıda bulunmak ve Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliğini arttırmak şeklinde sıralanabilecek amaçlarla 14 Mart 1996 tarihinde imzalanan ve 1 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında yaklaşık 200 ürüne uygulanan gümrük vergileri kaldırılmış, böylece ihracatımızda ve ithalatımızda önemli oranda artış kaydedilmiştir. Anlaşma metnine Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın web sayfasından ulaşabilmektedir.

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/TarimSerbestTicaretDb/israil.doc>

Diğer Anlaşmalar

Türkiye ile İsrail arasında serbest ticaret anlaşmasına ek olarak; Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi, Vergi Kaçakçılığının Engellenmesi, Ticari, Ekonomik, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği, Ar-Ge ve Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Metroloji Alanında İşbirliği, Bilimsel ve Teknik İşbirliği, Çevre Sorunlarında ve Doğa Korunmasında İşbirliği, Kültür Alanında İşbirliği, Turizm İşbirliği, Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşmaları ve Tarımsal İşbirliği Mutabakat Zaptı mevcuttur.

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

İsrail pazarında Türkiye için potansiyel arz eden başlıca sanayi sektörleri şunlardır: ambalaj malzemeleri, beyaz eşya, cam ve seramik inşaat malzemeleri, demir çelik, doğal taşlar, elektrikli makineler ve kablolar, elektronik, elyaf ve iplik, ev tekstili, halı, hazır giyim, ısıtma soğutma ve havalandırma cihazları, inşaat malzemeleri. kağıt karton ürünleri. kimya sanayi. kumaş. mobilvalar. otomotiv ana ve van sanayi. sofra ve

mutfak eşyaları, temizlik maddeleri.

İsrail pazarında Türkiye için potansiyeli olan başlıca tarım sektörleri ise bakliyat, bisküvi, bitkisel yağlar, hububat, kuru meyveler, makarnalar, sert kabuklu meyveler, şekerli ve çikolatalı mamuller ile yumurta sektörüdür.

Türkiye-İsrail Yatırım İlişkileri

İsrailli Wertheimer Group Onursal Başkanı Stef Wertheimer tarafından Sabancı Üniversitesi ve Gebze Organize Sanayi Bölgesi işbirliğiyle Gebze'de kurulan Teknopark 2005 yılı sonunda açılmıştır.

İsrail'deki en büyük Türk yatırımı ise, Zorlu Holding'in Ashkelon'da İsrailli Dorad konsorsiyumu ile ortaklaşa inşa edeceği enerji santralı projesidir. Santralın enerji üretiminin 2008'de başlaması ve kapasitenin 800 Mw olması planlanmış olmakla beraber, bu henüz gerçekleşmemiştir. Zorlu Enerji projenin inşaat müteahhitliğini üstlenecektir. Bu amaçla kurulan ve sermayesi 800.000 Dolar olan Dorad Enerji Şirketinde Zorlu Enerji'nin % 20 hissesi bulunmaktadır.

İsrailli Wertheimer Group Onursal Başkanı Stef Wertheimer tarafından Sabancı Üniversitesi ve Gebze Organize Sanayi Bölgesi işbirliğiyle Gebze'de kurulan Teknopark 2005 yılı sonunda açılmıştır.

Son dönemde İsrailli Hapoalim Bankası, Bank'ın % 57'sini, Fransız Paribas, İsrailli ortağıyla TEB'nin %51'ini, Sami Ofer, Tüpraş Rafineleri'nin %14,76'sını, İsrailli Karmel Halıları 9 Milyon Dolar ile Atlas Halı şirketinin çoğunluk hisselerini satın almıştır.

İsrail'deki en büyük Türk yatırımı ise, Zorlu Holding'in Ashkelon'da İsrailli Dorad konsorsiyumu ile ortaklaşa inşa edeceği enerji santralı projesidir. Santralın enerji üretiminin 2008'de başlaması ve kapasitenin 800 Mw olması planlanmış olmakla beraber, bu henüz gerçekleşmemiştir. Zorlu Enerji projenin inşaat müteahhitliğini üstlenecektir. Bu amaçla kurulan ve sermayesi 800.000 Dolar olan Dorad Enerji Şirketinde Zorlu Enerji'nin % 20 hissesi bulunmaktadır.

Yılmazlar İnşaat, İsrail'de faaliyet gösteren en büyük Türk müteahhitlik firmasıdır. Savunma bakanlığı binaları, önemli altyapı inşaatları ve İsrail'in en önemli iş ve konut projelerinde çalışan Yılmazlar, İsrail'in ilk on inşaat firması arasında yer almaktadır.

Bunların dışında az sayıda Türk Firmasının İsrail'de temsilcilik ve ofis şeklinde yatırımları mevcuttur. Ayrıca, taşeron olarak iş yapan ve İsrail kanunlarına göre kurulmuş birkaç inşaat şirketimiz mevcuttur. Ancak, İsrail Hükümetinin yabancı inşaat işçilerine getirdiği sınırlamalar nedeniyle bu firmalar faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmaktadır. Yılmazlar İnşaat ise, İsrail Devletinin Türkiye'deki askeri projelerden kaynaklanan indirekt ofset taahhüdüne sayılmak üzere, Savunma Sanayi Müsteşarlığımızın onayıyla bu kısıtlamalardan muaf tutulmakta ve bu şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Öte yandan, Türkiye ile İsrail arasında bir petrol boru hattı inşa edilmesi konusunda görüşmeler sürdürülmektedir. Türkiye'den İsrail'in Aşkelon Limanı'na eklenmesi beklenen boru hattıyla (Bakü-Tiflis-Ceyhan hattıyla gelen) petrolün ilk olarak (başka bir boru hattıyla) İsrail'in Kızıl Deniz kıyısı Eilat'a nakledilmesi, buradan da tankerlerle Uzakdoğu'ya taşınması gündemdedir. Söz konusu hattın, petrol, doğalgaz, su ve elektrik hatlarını içerek farklı kanallardan oluşması, bu sayede iki ülke elektrik sistemlerinin birbirine bağlanması da değerlendirilmektedir.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler geliştikçe, çıkan ihtilafların sayısı da artmaktadır. Başlıca ihtilaf nedenleri arasında malın kalitesinin beğenilmemesi nedeniyle malın iadesi veya fiyatta indirimine gidilmesi gibi hususlar yer almaktadır. Türk firmalarının İsrailli firmalar ile çalışırken, tüm hususların detaylı bir şekilde yer aldığı yazılı bir sözleşme yapmalarında fayda görülmektedir.

Ayrıca, bazı hallerde mal bedelinin tahsil edilememesi gibi durumlarla da karşılaşmaktadır. İsrailli firmalar, Türk firmaları arasındaki rekabeti bildikleri için; ihracatçılarımızı "açık hesap" çalışmaya zorlamaktadır. Güvene dayalı olan bu sistemde, alacağın ödenmemesi durumunda hukuki yollara başvurma imkanı olmakla birlikte, tahsilat çok zor olmaktadır. Bu itibarla firmalarımızın muhakkak suretle yazılı anlaşma yapmaları ve "gayri kabili rücu akreditif" ile çalışmalarını tavsiye edilmektedir. Ticaret hacmindeki artışa paralel olarak Türk ve İsrailli bankaların her iki ülkede karşılıklı şube açmalarının teşvik edilmesi maliyeti düşürücü bir etki yaratacaktır.

İsrail'de firmaların Ticaret Odaları'na üyeliği zorunlu olmadığından; uyuşmazlık halinde Odalar nezdinde herhangi bir yaptırım uygulanamamaktadır. Uyuşmazlığın ancak mahkeme yoluyla çözülmesi mümkün olabilmektedir. Bu nedenle firmalarımızın sözleşme şartlarını açık bir şekilde belirtmelerinde fayda görülmektedir. İsrailli firmalar yüz yüze iş görüşmelerini tercih etmektedirler. Bu nedenle çok rahatlıkla Türkiye'ye gelebilecekleri gibi, Türk partnerlerini de İsrail'e davet edebilmektedirler.

İsrailli Hukuk Büroları ve Avukatlar hakkında bilgiye <http://www.martindale.co.il> adresinden, İsrail'de yerleşik Türkçe bilen avukatlar veya Türkiye'de yerleşik İbranice bilen avukatlar ile ilgili olarak ise T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'ne başvurulması faydalıdır.

Türkiye ile İsrail arasındaki ticari ilişkilerde karşılaşılan diğer sorunlar şöyle özetlenebilir:

- Et ürünleri başta olmak üzere İsrail'e ihraç edilecek gıda ürünlerinde, Musevi dinine uygunluğu belgeleyen "Koşer Sertifikaları" aranmaktadır. Söz konusu sertifikaların temininde karşılaşılan sorunlar İsrail'e yönelik ihracatımızı olumsuz yönde etkilemektedir.

- İş adamlarımız İsrail'e gitmek için vize almak zorundadırlar. Söz konusu vizenin alınmasına ilişkin prosedürün uzun olması ve bürokratik işlemler gerektirmesi ticareti caydırıcı bir rol oynamaktadır. Ayrıca Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ne girişlerde durumun İsrail'e gitmeden önce İsrail güvenlik birimlerine bildirilmesi ve izin alınması gerekmektedir.
- Ülkemizden İsrail'e yapılan ihracatta ağırlıklı olarak deniz yolu kullanılmaktadır. Ancak özellikle soğuk havalı konteynırların temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle, bu ülkeye yönelik bozulabilir ürün ihracatımız arzu edilen düzeye ulaşamamaktadır.
- İsrail'e yapılan ihracatta kara yolunun tercih edilmemesinin temel nedeni, İsraili alıcıların ithal ettikleri malın hiçbir Arap ülkesine uğramadığı yönünde garanti istemeleri ve ancak çok özel durumlarda malın Mısır ve Ürdün'e uğramasına izin vermeleridir.
- İsrail'in özellikle yaş ve kuru sebze-meyve ithalatı izinlerinde, üretim alanlarında zirai karantina denetimi yapılmasını şart koşması ticarete önemli bir teknik engeldir.
- İsrail hükümeti ülkede artan işsizlik gerekçesiyle yabancı işçi sayısına önemli kısıtlamalar getirmiş olup, bu çerçevede çalışma vizesi sürelerini 5 yıl ile sınırlandırmış, yabancı işçi çalıştıran şirketlere "istihdam vergisi" uygulamıştır. İsrail hükümetinin 2009 yılı sonuna kadar yabancı inşaat işçisi sayısını sıfırlamayı hedeflediği bilinmektedir.

🔍 Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

İsrail'de dış ticaret mevzuatının liberal olması sayesinde ithalat ve ihracat için aracı kullanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu faktör, Yahudilerin geleneksel ticari becerileri, internet sayesinde bilgiye erişimin kolaylaşması ve artan rekabetle birleştiğinde, İsrail'de ithalatta aracı kullanımı giderek azalmaktadır. İsraili ithalatçılar, Türkiye'den yapacakları alımlarda doğrudan imalatçıyla temasa geçmeyi tercih etmektedir. Zaman zaman Türk mallarının etiketlerinde üreticilerin isimlerini gören ithalatçıların, ilgili üreticiyle temasa geçmek için Tel Aviv Ticaret Müşavirliğimize başvurdukları görülmektedir. Öte yandan, özellikle büyük mağaza ve süper marketlerin, hazır giyim ve deniz ürünleri gibi sektörlerde aracı yoluyla ithalat yaptıkları görülmektedir.

İsrail'de süpermarket zincirleri, tekstil ve konfeksiyon zincirleri, ayakkabı zincirleri, mutfak ve züccaciye zincirleri gibi mağazalardan oluşan perakende piyasasında 30 civarında mağaza zinciri faaliyet göstermektedir.

Dünyanın diğer gelişmiş ülkelerindeki trendlere paralel olarak, İsrail'deki ürün marka ve isimlerinin ömrü de giderek kısalmaya başlamıştır. Alış-veriş merkezlerindeki, süpermarketlerdeki ürünlerin marka adlarının çok kısa zamanda değişmekte olduğu, rafların çok çabuk değiştirildiği görülmektedir. Geçmiş dönemleri karakterize eden "ürüne bağlılık ve sadakat" konusu bu pazarda önemini kaybetmiştir. İsraili tüketicilerin, dünyadaki gelişmeleri yakından takip etme ve güncel olma eğilimleri bu trendin temposunu belirlemektedir.

Bununla birlikte, özellikle Amerika'da başlayıp daha sonra Avrupa ülkelerine yayılan "özel etiket" trendi İsrail'e daha geç ulaşmıştır. Amerika'da özel markaların pazar payı %20'lerin üzerindeyken, İsrail'de bu oran %5-10 dolaylarındadır. İsrail'de bu alanda öncü olan şirketlerden biri "Life" özel etiketi ile birçok ürünü tüketiciye sunan SuperPharm zinciri olmuştur.

Ayrıca, "ihtisaslaşma" da gittikçe önem kazanmaktadır. Satılan gıda ürünlerinin Koşer Sertifikası olup olmamasına dikkat etmeyen ilk gıda zinciri Tiv Taam'ın meteorik başarısı (özellikle Koşer damgasına önem vermeyen büyük Rus göçmen kesimine çok daha geniş ürün yelpazesi sunmasıyla) kayda değerdir. İsrail'in en büyük süpermarket zinciri Shufersal (Supersol) da son dönemde özel etiketli ürünlere yönelmiştir. Bu amaçla İsrail'in önde gelen tasarımcıları tarafından ambalaj ve etiket tasarımları yaptıran firma, ithal edeceği ürünlerin ambalajlarının belirlenen şartlara uygun olmasını istemektedir.

Shufersal gibi büyük zincirler kendi özel etiketli markalarını yaratırken, daha küçük marketler de "Dördüncü Zincir" markasıyla ortak bir özel etiket yaratmışlardır. Shivuk Hashikma, Victory, Lahav Warehouses, M.M.N, Super Dosh ve Cohen Market Warehouses zincirlerinde satışa sunulan ürünler "Dördüncü Zincir" özel etiketine sahiptir.

Başta elektrikli ev aletleri olmak üzere çoğu üründe marka sahibi olan ancak üretim tesisi bulunmayan firmalar ürünlerini İsrail dışında, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ülkelerde üretmektedir.

Tüketici Tercihleri

İsrail devleti kurulduktan sonra farklı ülkelere göç eden Yahudi'nin bu ülkeye göç ederek burada yerleşmiş olmasından dolayı İsrail'de farklı kültürel, ekonomik ve politik görüşe sahip bir nüfus oluşmuştur. Bu farklı yapı, İsrail'in iç ve dış ticaretinin şekillenmesinde büyük ölçüde etkindir.

Ekonominin en önemli kaynağı olan eğitim seviyesi yüksek insan gücü ile İsrail'de ihracat güdümlü ve bilimsel araştırmaların ağırlıklı olduğu bir sanayi kurulmuştur. SSCB'nin dağılması ile başlayan göç dalgası, söz konusu ülkeden İsrail'e %75'i öğretim üyesi, bilim adamı, mühendis, mimar, doktor, hemşire gibi uzman kişilerden oluşan nitelikli bir işgücü göçü sağlamıştır.

İsrail ekonomisinde sanayi kesiminin ağırlığı oldukça fazladır. Tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi hizmet sektörünün milli gelir içindeki payı da oldukça yüksektir. İzlenilen serbest piyasa ekonomisinin ve imzalanan ticaret anlaşmalarının sonucu olarak düşük gümrük vergisi ile ya da gümrüksüz olarak İsrail'e ithal edilen

ürünler hem yakın tüketim tercihlerinde etkili olmakta, hem de diğer ülkelerden ithal edilen aynı tür ürünlere nazaran daha düşük fiyatla piyasaya girmektedir.

İsrail'in piyasa yapısını şekillendiren önemli unsurlardan biri de Türkiye'den İsrail'e göç eden nüfustur. Özellikle orta yaşlı veya orta yaşın üzerinde bulunan nüfus içinde Türkiye'de doğmuş ve daha sonra İsrail'e göç etmiş kişiler yer almaktadır. Bu kişilerin tüketim alışkanlıkları ve damak zevklerinde de hala Türk etkisi gözlenmektedir.

İsrail, dünyanın gelişmiş ülkelerinin değişik mamullerinin bir arada bulunduğu ve kalitenin ön planda tutulduğu bir pazardır. Bu nedenle ISO 9000 belgeli işletmelerin ürünleri piyasada tercih edilmektedir. Gelir seviyesinin yüksek olması, fiyatın tüketim tercihlerini belirlemede ikinci sıraya düşmesine yol açmıştır. Bu tercih hem gıda ürünlerinde, hem de dayanıklı tüketim maddelerinde kendini göstermektedir. İsrail'de piyasayı ve tüketici tercihlerini etkileyen en önemli faktör ise dindir.

Reklam ve Promosyon

Ortadoğu'nun değişken siyasi yapısı ve ülkenin bu bölgedeki öneminden dolayı İsrail halkı gelişmeleri takip etmek için medyaya büyük önem vermektedir. Bu nedenle televizyon ve gazeteler İsrail'de etkili birer reklam ve promosyon aracı olarak kullanılabilir.

Ülkedeki önemli gazeteler Yediyot Ahranot, Maariv, Ha'aretz, Jerusalem Post, Globes Ekonomi Gazetesidir. Yediyot Ahranot ve Maariv İbranice; Jerusalem post İngilizce basılmaktadır. Ha'aretz'in ise İbranice ve İngilizce baskıları bulunmaktadır. Ayrıca Arapça ve Rusça yayın yapan gazeteler de bulunmaktadır.

İsrail'in en önemli televizyon kanalları, devlet kanalı Kanal 1 ile özel Kanal 2 ve Kanal 10'dur. Bunların dışında çok sayıda küçük kanal, ayrıca Rusça ve Arapça yayın yapan kanallar bulunmaktadır. İsrail'deki Kablo TV paketinde Türkiye'den TRT-1 ve Star televizyonları yer almaktadır.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Ürün ambalajlarının, açma-kapama, kullanım ve depolama yönünden giderek daha pratik olma zorunluluğu, ürünün satış başarısı ile doğru orantılıdır. Ambalaj üzerindeki fotoğrafların daha çekici olmasına, ambalajlarda dağıtım zincirinin adının belirtilmesine özen gösterilmektedir. Özellikle gıda ürünlerinde ambalaj, fiyat ve kaliteyle birlikte ithalatçıların en çok önem verdikleri üç husustan biridir.

Tüketici-üretici ilişkilerinde, tüketicinin her zaman daha zayıf olduğu mantığına dayanan ve 1981 yılında yürürlüğe giren "Kullanıcıyı Koruma Yasası" İsrail'i bu konuda en bilinçli ülkeler düzeyine ulaştırmıştır. Zamanla değişikliklere uğrayan yasa içinde; tüketiciyi yanıltma yasağı, tüketicinin ihtiyaçlarını kötüye kullanma yasağı, tüketiciden bilgi gizlememe zorunluluğu, yanıltıcı reklam yasağı, çocuklara yönelik reklam düzenlemesi, harf büyüklükleri, uzaktan satış, kredi ile satış, işaretleme yönergeleri, fiyat yazımı, satıştan sonra satıcının sorumluluk ve mükellefiyetleri gibi bölümler yer almaktadır.

Bahsi geçen alanlardan "İşaretleme Yönergeleri" titizlikle dikkate alınması gerekli konulardan biridir. Ürünlerin üzerindeki etiket ve işaretlerin nasıl olacağı, neleri içereceği, hangi harflerle ve hangi dilde yazılacağı, ürünlerin kullanım yönergeleri gibi konular son derece önemli olup; işaretlemenin üretim sahasında yapılacağı göz önüne alındığında, Türkiye'deki ihracatçı üreticilerin bu hususlara dikkat etmesi gerekmektedir.

Tüketicinin korunmasını teminen ürünlerin üzerinde açıklayıcı etiket bulunması şartı mevcuttur. Etiketlerde: ürün tanımı, menşe ülke, ithalatçı adı ve adresi ile miktara ilişkin bilgiler bulunması gerekmektedir. Özel etiketleme şartına tabi ürünlerin başında ise mobilya, mürekkepli kalemler, tekstil ürünleri, ayakkabılar, çantalar ve halılar gelmektedir. Ayrıca, bazı ürünler için henüz yurt dışındayken İbranice etiket hazırlanması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu ürünler arasında; gıda ürünleri, içecekler, sigaralar, temizlik malzemeleri, kozmetikler, seramik ürünler, tekstil ürünleri ve ayakkabılar bulunmaktadır.

Satış Sonrası Hizmetler

Etkili bir satış sonrası servis ve müşteri desteği, özellikle yüksek teknoloji ürünlerinde firmanın İsrail pazarındaki rekabet gücünü koruması açısından çok önemlidir. Yabancı şirketlerin yerel temsilcilerinin doğru eğitim ve teknik destek gördüklerinden emin olmaları gerekmektedir. Bir ürünün bozulması ve tamir edilmesi arasında geçen süre, ürünün alımı konusunda İsrailli tüketici ve şirketlerin kararını önemli ölçüde etkilemektedir.

Kamu İhaleleri

İsrail ihale mevzuatı gereğince, yabancı bir firmanın kamu ihalesi kazanması durumunda İsrail sanayisini geliştirmek amacıyla ihale bedelinin %35'i İsrail içinde harcamak (local cooperation) zorundadır. Kamu ihaleleri ile ilgili detaylı bilgi için <http://michrazim.lapam.gov.il/LAPAMEng> web sitesini incelenebilir.

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

İsrail'de dinin sosyal hayata ve ticarete etkileri çok yoğundur. Bunun en belirgin örnekleri başta Shabbat olmak üzere dini günler ve Koşer şartıdır.

Cuma günü güneş batarken başlayan ve Cumartesi güneş battığında sona eren "Shabbat" sırasında İsraililer hiç bir şekilde çalışmamakta ve iş konuşmamaktadır. Cuma öğleden itibaren iş yerleri kapanmaktadır. Muhafazakar Yahudiler, Shabbat'ta ateş yakmamakta; araç, telefon, elektrik vb kullanmamaktadır. Ülkede dini bayramlar da Shabbat gibi yaşanmakta, Kipur süresince ülkede trafiğe araç çıkmamakta ve havaalanı kapalı olmaktadır.

Koşer, İslam dinindeki "helal" mecburiyetinde olduğu gibi; gıdaların dini kurallara uygun olması şarttır. Özellikle et ürünlerinde (hayvanın makbul hayvan olması, kesimin dini kurallara göre yapılması, et ürünleriyle süt ürünlerinin aynı anda yenmemesi) katı kurallar bulunmaktadır. Yaşal zorunluluk olmamakla birlikte, gıda ihracatçılarımızın bu belgeyi almadan İsrail'e ihracat yapması güçtür. İsraililer hediye almayı sevseler de, Koşer nedeniyle gıda maddesi hediye etmemek gerekir. Yemeğe davet edileceklerse, Koşer konusunda hassas olup olmadıkları uygun bir dille önceden sorulmalıdır.

Kudüs'te her üç din için kutsal mekanlar bulunmakta ve İsrail'e gelen yabancılar Kudüs'e büyük ilgi göstermektedir. Kudüs'ün bütün ilahi dinler için kutsal olduğu unutulmamalı ve kıyafet seçimi yapılırken kutsal mekanlara uygun giysiler tercih edilmeli, ağlama duvarı mümkünse Shabbat dışında ziyaret edilmelidir. Cuma öğleden sonra ve Cumartesi günleri ağlama duvarında kesinlikle fotoğraf çekilmemeli ve cep telefonları kapalı tutulmalıdır. Dindar Yahudiler Shabbat'ta elektrikli cihazlar kullanmadıkları için kutsal yerlerde bu kurala uyulmasına büyük önem vermektedirler.

Para Kullanımı

İsrail'in resmi para birimi Yeni İsrail Şekli (YİŞ) olup, banknotlar 20, 50, 100 ve 200'lük birimler halinde, madeni paralar ise 1, 5, 20'lik birimler halinde basılmaktadır. Bankalarda, otellerde ve özel döviz bürolarında belli oranlarda komisyon alınarak para değişimi yapılmaktadır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

İsrail'e seyahat etmek isteyen Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabidir. Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri ise, anılan ülkeye yapacakları 3 aya kadar ikamet süreli seyahatlerinde vizeden muaftır. (www.mfa.gov.tr)

İsrail Makamlarıyla yürütülen görüşmeler sonucunda, bir ticari organizasyona kayıtlı olduğunu belgeleyen Türk iş adamlarına çok girişli vize verilmesi uygulaması başlamıştır. Ancak İsrail makamları vize için davet mektubu talep etmektedir. Bu uygulamaya göre İsraili bir firmanın kendi İçişleri Bakanlığı kanalıyla Türkiye'deki İsrail temsilciliklerine resmi bir davetiye göndermesi gerekmektedir. Batı Şeria ve özellikle Gazze Şeridi'ne giriş için, bu durumun İsrail'e gelmeden önce İsrail güvenlik birimlerine bildirilmesi ve izin alınması gerekmektedir.

Pasaportlarında İran, Afganistan, başta Suriye ve Lübnan olmak üzere Arap ülkelerinin vize ve damgaları olan yolcular, İsrail'e giriş ve çıkışta uzun süre sorgulanmaktadır. Özellikle diplomatik, hususi ve hizmet pasaportları için vize alınması gerekmediğinden, pasaportta hangi ülkelerin damgaları olduğuna önceden dikkat edilmeksizin İsrail'e gelen yolcular havaalanında sorunlarla karşılaşmaktadır. Resmi heyetlerin programlarını, pasaport detayları ile birlikte makul bir süre önceden Dışişleri Bakanlığı kanalıyla T.C. Tel Aviv Büyükelçiliği'ne bildirmeleri de faydalı olacaktır.

A GRUBU VİZELER

A/1 Geçici Oturma ve Çalışma Vizesi: İsrail'de İçişleri Bakanlığı tarafından verilen ve geçerlilik süresi kadar hamiline oturma ya da çalışma izni sağlayan bu vize, 1 yıllık sürelerle verilmekte ve uzatılabilmektedir.

A/2 Çalışma Öğrenci Vizesi: Öğrenime devam ederken, çalışma hakkı da sağlayan bir vizedir.

A/3 Din Adamı Vizesi: Çeşitli dinlere mensup (Hıristiyan, Bahai gibi) din adamlarının misyonerlik amacıyla İsrail'de çalışabilmeleri için verilmektedir. Tıpkı A/1 vizesi gibi çalışma ve oturma izni verir. Çoğunlukla Ermeni, Süryani ve Rum din adamları tarafından kullanılmaktadır.

B GRUBU VİZELER

B/1 Vizesi: Çalışma Vizesi olarak adlandırılan bu vize, çalışmak amacıyla İsrail'e geleceklere İsrail'in Dış Temsilcilikleri yoluyla ya da ülkeye girişte verilebilmektedir. B/1 vizesi ile çalışacak olan kişinin nerede ve hangi tarihe kadar çalışacağı belirtilmeli, kişinin işyerini değiştirmesi halinde tekrar vize başvurusu yapması gerekmektedir. Söz konusu vize 3 aylık süre ile verilebildiği gibi, daha uzun süreli de olabilmektedir.

B/2 Vizesi: Turistik amaçlarla gelerek en fazla 3 ay süreyle bu ülkede kalacaklara verilen bu vizeye sahip kişilere çalışma hakkı tanınmamaktadır. B/2 vizesi bazı hallerde 6 aylık, tek ya da çok girişli olarak verilebilmektedir. Söz konusu vize, İsrail'in diğer ülkelerle arasındaki vize rejimine göre bu ülkelerdeki İsrail temsilcilikleri veya sınırdaki görevliler tarafından verilebilmektedir.

B/3 Vizesi: Bu vize yürürlükteki İsrail mevzuatına göre başka tür vize alamayan, ancak İsrail'e gelme nedeni konusunda ilgili makamları ikna edici yeterli bilgileri sağlayabilen kişilere istisnai olarak verilmektedir.

SÜREKLİ İKAMET VİZESİ

İsrail'de devamlı oturma ve çalışma hakkı veren ve 1 defa alındığında yenilemeye ihtiyaç duyulmaksızın geçerli olan sürekli bir vizedir.

OLEH HADEŞ (Göçmen Vizesi)

İsrail'de uygulanmakta olan "Oleh Hadeş" vizesi, daimi oturma ve çalışma hakkı veren ve bir defa alındığında

yerine geçmesi için gerekli olan vize türünü belirlemek için bir vizeye başvurmalıdır. Bu vize yalnızca randevilere verilmektedir.

İş gezileri için mutlaka davet mektubu, Türkiye'deki firmadan bir görev yazısı ve Türkiye'deki firmanın Ticaret Odası'na kaydı gerekmektedir. İşçi vizesi için ise İsrail Müteahhitler Birliği tarafından onaylanmış olan isim listesi, İsrail İçişleri Bakanlığı tarafından Türkiye Büyükelçiliği'ne gönderilmiş ve İsrail'den davet eden firmanın adına gelmiş olan izin belgesi gerekmektedir. Turist vizesiyle İsrail'e gidip orada çalışmak isteyenler, İçişleri Bakanlığı'na başvurup vizelerini değiştirmek zorundadırlar. Bunların haricinde bütün vize işlemlerinde gereken evraklar; en az 6 ay geçerli pasaport, son bir yıl içinde çekilmiş 1 adet fotoğraf ve 1 adet vize formudur.

İsrail, güvenlik açısından oldukça sıkı denetlenen bir ülkedir. Bu nedenle ülkeye giriş ve çıkışlarda havaalanlarında yolculara İsrail Hava Yolları görevlileri tarafından çeşitli sorular sorulmaktadır. Özellikle ülkeden çıkışta yapılan bu işlem, istisnasız herkese uygulanmaktadır. Seyahat bir iş seyahati ise görüşülen kişilerin kartları, konaklanan otelin faturası gibi belgeler alandaki görevliler tarafından talep edilebilmektedir. Söz konusu sorgulama genellikle uzun sürdüğünden, uçuştan en az iki saat önce havaalanında olunması tavsiye edilmektedir. Bagajlar ise X-ray cihazından geçirilmek ve açılmak suretiyle kontrol edilmektedir. Güvenlik görevlilerinin sorularına sabırla ve dikkatle cevap verilmesi gerekmektedir. Davet mektupları girişte ve çıkışta hazır bulundurulmalı ve görevlilere ibraz edilmeli, davet sahibine giriş ve çıkıştaki kontrol esnasında telefonla ulaşılabilmeli, mümkünse davet sahibi yolcuyla karşılamalı ve uğurlamalıdır.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

İsrail'e yapılacak iş ziyaretleri için özellikle Haziran-Temmuz-Ağustos gibi sıcak yaz ayları pek uygun değildir. Diğer zamanlarda ise bayramlara ve resmi tatil günlerine dikkat etmek gerekmektedir.

İsrail'de hafta sonu resmi tatil günleri Cuma ve Cumartesi günleridir. Pazar günü haftanın ilk iş günüdür. "Shabbat" nedeniyle resmi daireler ve çoğu şirketler Cuma ve Cumartesi günleri kapalıdır. Yahudiler Shabbat zamanında çalışmamakta ve iş konuşmamaktadır. Çalışma gününe rastlayan yarım gün tatillerde iş yerleri saat 13.00'de kapanmakta, resmi kurum ve odalar genellikle tam gün kapalı olmaktadır. Bu tatillerin dışında Arapların çoğunlukta olduğu bölgelerde Müslüman bayramları, Hıristiyanların çoğunlukta olduğu yerlerde Hıristiyan bayramları kutlanmaktadır.

20 Temmuz (Tisha b'Av; bankalar kapalıdır); 30 Eylül (Yahudiler için Yılbaşı); 18 Eylül (Yom Kippur); 23 Eylül (Sukkot); 10 Ekim (Simchat Torah); 2-9 Aralık (Chanukah; okullar kapalıdır)

Kullanılan Lisan

İsrail'de ana dil İbranicedir. Ancak İngilizce'de çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ulaşım

Türkiye'den İsrail'e ulaşım THY'nin tarifeli uçuşları ile haftanın her günü sağlanabilmektedir. Ayrıca, THY Airbus 310 kargo uçakları ile haftada 4 gün de İsrail'e kargo seferi gerçekleştirmektedir. İstanbul-Tel Aviv arası uçuş süresi iki saattir. Ben Gurion Havaalanı İsrail'in uluslararası nitelikteki en büyük havaalanı olup, Tel Aviv'e 15 km ve Kudüs'e 60 km uzaklıkta bulunmaktadır. Eylat Havaalanı, bazı Avrupa ülkelerinde yapılan "charter" seferleri ve Tel-Aviv Dov Hoz Havaalanı ile birlikte iç hat uçuşları (Telaviv-Eylat) için hizmet vermektedir.

Ben Gurion Havaalanı'ndan Tel Aviv'e ulaşım her saat başı oteller bölgesine giden shuttle servislerle, tarifeli belediye otobüsleri veya taksilerle sağlanmaktadır. Taksilerin şehir merkezine tarifeleri 60 YİŞ civarındadır. Havaalanından Kudüs'e ulaşım ise otobüslerle, taksilerle veya "sherut" denilen 7-8 kişilik dolmuşlarla sağlanmaktadır.

İsrail'de şehir içi ulaşım dolmuş, otobüs ve taksi ile sağlanmaktadır. Otobüs biletleri 1 Dolar civarındadır. Taksiler telefonlu taksi duraklarından çağrılabilir. Tel Aviv-Kudüs arasında ulaşım, merkez otobüs terminalinden saat başı kalkan otobüsler ve dolmuşlarla (sherut) sağlanmaktadır. Ayrıca iki şehir arasında taksi ulaşımı sabit tarife üzerinden olup, yaklaşık 180-200 YİŞ'tir.

İsrail'de çok sayıda otomobil kiralama şirketi bulunmaktadır. Araba kiralamak için 21 yaş üstünde olmanız ve ehliyetinizin bulunması yeterlidir. Ancak kiralık arabalarla Ürdün'e geçiş yasaktır. Trafik akışı ülkemizde olduğu gibi sağdan işlemektedir. Arka ve ön koltukta emniyet kemeri takma zorunluluğu olup, şehir içi hız limiti 50 km, şehir dışı hız limiti ise 90 km'dir. Trafik işaretleri İbranice, İngilizce ve Yunancadır.

Türkiye'den İsrail'e gönderilen mallar ise önce kamyonlarla Mersin ve İzmir Limanları'na taşınmakta, oradan da Hayfa Limanı'na gönderilmek üzere gemilere yüklenmektedir. Buna ilaveten Hayfa-Mersin limanları arasında bir Ro-Ro hattı kurulması ve söz konusu hattın diğer bölge ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesinin düzenli mal taşımacılığının sağlanması açısından önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Yerel Saat

GMT'den 2 saat ileride, Türkiye ile aynı saat dilimindedir.

Telefon Kodları

İsrail'in uluslararası telefon kodu 972'dir. Yurt içi aramalarda şehir telefon kodlarının başına "0" eklenmelidir.

İsrail oldukça pahalı ülkelerden birisidir. 3 yıldızlı bir otelin ortalama fiyatı 80–100 ABD Doları arasında değişmektedir.

► Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye ile İsrail arasında son derece geniş ekonomik işbirliği olanakları mevcut olmasına rağmen iki ülke ilişkilerinin önündeki en büyük engel İsrail-Filistin sorunu olarak görülmekte, iş adamlarımızın İsrail’de yapmayı planladığı uzun vadeli yatırımlar bölgedeki savaş ve bunun getirdiği istikrarsızlık nedeniyle olumsuz yönde etkilenmektedir.

İsrail'in ekonomik kalkınmasında üç önemli nokta dikkat çekicidir. Bunlar; küçük iç pazar nedeniyle ithalat zorunluluğu, iklim şartları ve özellikle su yokluğu nedeniyle özel tarım teknolojisi geliştirme ihtiyacı ve çeşitli sanayileşmiş ülkelere yayılmış olan Yahudi kökenli kaliteli teknik işgücünün İsrail’e göç etmesidir. Bunun sonucu olarak İsrail bilgisayar transistör imalatında, güvenlik sistemlerinde ve sulama teknolojilerinde önemli aşamalar kaydetmiş; Yahudi iş aleminin etkisiyle tüm dünyaya yayılmış çok ciddi bir ticaret ağı kurmuştur.

İsraili iş adamlarının Türkiye pazarına duydukları ilgi, son yıllarda gözle görülür derecede artmıştır. Bu ülkeden gelen işbirliği önerileri karşılıklı mal alım-satımının yanı sıra; özellikle GAP çerçevesinde tarıma dayalı sanayilerin geliştirilmesinde; sulama sistemleri, tohum ıslah birimleri gibi verimlilik artırıcı tekniklerin yerleştirilmesi gibi konuları da kapsamaktadır. İsrail'in sahip olduğu çorak ve verimsiz toprakları yılda birkaç ürün alınabilir hale getirmede uyguladığı ve son derece başarılı sonuçlar veren yöntemlerin, Türk tarım sektöründe de uygulanması mümkündür.

İsrail mühendislik-müşavirlik, araştırma-geliştirme gibi profesyonel hizmetler konusunda da önemli bir birikime sahiptir. Çeşitli sektörlerden Türk iş adamlarının bu pazara ilgi göstermesi, İsrail ile işbirliğinin her planda önem kazanmasına ve bunun sonucunda Türk iş adamları için ABD pazarında ikili ve üçlü işbirliği imkanlarının ortaya çıkmasına yol açabilecektir. Türk ve İsraili iş adamları arasında işbirliğine konu olabilecek diğer sektörler arasında ise inşaat, turizm ve enerji (özellikle güneş enerjisi sistemleri) sayılabilir.

İsrail ile karşılaştırıldığında Türkiye’de nispeten ucuz işgücü olması ve Türkiye’nin gerek AB, gerekse BDT ülkelerine coğrafi yakınlığı nedeniyle; Türkiye’de başta tekstil sektörü olmak üzere sınai alanda önemli işbirliği imkanları mevcut bulunmaktadır. Sanayi alanındaki söz konusu işbirliği imkânları Yeni Yabancı Sermaye Mevzuatı’nın kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesiyle daha da cazip hale gelmiştir. Hâlihazırda Türkiye’de 190 adet İsrail firması faaliyet göstermektedir.

İşgücünün çok pahalı olması gibi nedenlerle İsrail’de tekstil ve giyim sektöründe sıkıntı yaşanmaktadır. Yapılacak işbirliğinde kumaşın İsrail’de kesilip Türkiye’de dikilmesi, bitirme işleminin İsrail’de tamamlanması durumunda söz konusu malın kotasız ve gümrüksüz olarak ABD’ye ihraç edilmesi mümkün olmaktadır. İsrail kumaşının İsrail’de kesilip, diğer işlemlerin Türkiye’de yapılması ve sevkiyatın Türkiye’den olması halinde de malın ABD’ye kotasız ama gümrüklü olarak ihracı mümkündür.

Yıllardır İsrail ve Filistin arasında devam eden savaş nedeniyle İsrail ekonomisinde yaşanan duraklama, İsraili firmaların finansman olanaklarını kısıtlamış ve Türkiye’de kendileri açısından potansiyel arz eden sektörlerde doğrudan yatırım planlarını askıya almalarına yol açmıştır.

► Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Bakliyat	071340	Mercimekler	4	2008: 2,1 2009: 5,1	2008: 101 2009: 175	0,3	144,6	45,9	2,9	3,4	Kanada (60,7), Türkiye (21,7), Sri Lanka (7,1), ABD (6,6), Avustralya (1,8)	%0
Bisküvi	190532	Waffle ve Gofretler	33	2008: 7,2 2009: 4,6	2008: 100 2009: 97	1,3	-36,8	45,8	3,1	3,1	Lüksemburg (53,2), İtalya(17,1), Türkiye (9,9), İspanya (6,6),Yunanistan (2,3)	AB %0-112, TR %12-112
Bisküvi	190531	Tatlı Bisküviler	11	2008: 4,2 2009: 3,8	2008: 150 2009: 139	0,2	-8,6	33,0	2,9	3,2	Belçika (18,9), Almanya (13,9) İtalya (9,4), Hollanda (8,2), İspanya (7,7)	AB %0-112, TR %12-112
Bitkisel Yağlar	151529	Mısır Yağı	15	2008: 1,2 2009: 5,5	2008: 7,0 2009: 17,6	1,9	367,4	62,3	3,9	8,4	Arjantin (91,5), ABD (3,4), Belçika (1,8), Güney Afrika (1,2), Hollanda (1,1)	%0-8
Bitkisel Yağlar	151219	Ayçiçeği Yağı	2	2008: 7,3 2009: 8,2	2008: 165 2009: 111	0,1	12,5	-50,5	6,2	4,6	Arjantin (40,9), Ukrayna (23), Belçika (16,8), Rusya (6,9), İspanya (5,5)	%0-8
Hububat	1006	Pirinç	87	2008: 0,1 2009: 2,9	2008: 7,8 2009: 20	0,8	2.439,4	45,2	2,6	0,0	Tayland (46,4), Avustralya (28,1), Hindistan (10,5), Vietnam (4,7), ABD (3,6)	%0
Hububat	1001	Buğday	547	2008: 0,0 2009: 1,5	2008: 5,6 2009: 61	2,4	154.370.900,0	65,8	0,0	17,9	Hollanda (35,4), ABD (25,1), İsviçre (20,6), Almanya (6,9), Macaristan (5,1)	AB %0-50, TR %50
Kuru Meyveler	081310	Kuru Kayısı	5	2008: 5,0 2009: 4,9	2008: 313 2009: 279	1,2	-3,0	3,7	2,7	4,3	Türkiye (99,7), Azerbaycan (0,3)	AB %0, TR %20

Kuru Meyveler	080420	Kuru İncir	5	2008: 5,1 2009: 4,2	2008: 187 2009: 177	1,4	-16,4	38,5	2,4	2,4	Türkiye (100)	AB %0-9,6, TR %12
Makarnalar	1902	Makarnalar	43	2008: 7,7 2009: 7,6	2008: 182 2009: 149	0,9	-0,8	47,1	5,5	5,4	İtalya (62,1), Türkiye (16,6), Tayland (7,2), Singapur (2,5), Çin (1,9)	%0
Sert Kabuklu Meyveler	080222	Fındık (Kabuksuz)	9	2008: 6,6 2009: 4,9	2008: 779 2009: 711	0,7	-26,5	55,2	2,8	5,0	Türkiye (84,2), ABD (13), Gürcistan (4), İngiltere (4,8)	AB %0, TR %12
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolatalı Mamuller	69	2008: 8,7 2009: 7,6	2008: 356 2009: 329	0,5	-12,2	17,6	5,3	7,0	Lüksemburg (23,4), Almanya (17,9), İtalya (10,1), Belçika (8,9), İsviçre (4,9)	AB %0, TR %0-12
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1704	Şekerli Mamuller	36	2008: 6,0 2009: 6,3	2008: 288 2009: 256	0,5	5,4	10,2	4,7	6,1	İspanya (25,5), İsviçre (10,7), Almanya (7,3), İngiltere (6,4), ABD (5,1)	AB %0, TR %12-35
Yumurta	0407	Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları	8	2008: 0,4 2009: 7,6	2008: 119 2009: 127	0,5	1.824,4	4,5	5,9	6,2	İspanya (61,8), ABD (15,2), Arjantin (7,5), Türkiye (4,9), Almanya (4,4)	%0, %50, %170

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 9 aylıktır.

Bakliyat

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 5,1 milyon dolar değerinde mercimek ihraç etmiştir. Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı mercimek ihracatı 2008 yılına göre %144 artmıştır. 2009 yılında İsrail'in toplam mercimek ithalatı 5 milyon dolardır. Türkiye'nin İsrail'e mercimek ihracatında rakipleri Kanada, Sri Lanka, ABD ve Avustralya'dır.

Bisküvi

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 4,6 milyon dolar değerinde waffle ve gofret ile 3,8 milyon dolar değerinde tatlı bisküvi ihraç etmiştir. 2008 yılına göre waffle ve gofret %37 azalırken tatlı bisküvi ihracatımız %9 azalmıştır. Söz konusu ürün gruplarında Türkiye'nin İsrail pazarından aldığı pay %19 civarındadır. Türkiye'nin İsrail'e bisküvi ihracatında rakipleri Lüksemburg, İtalya, İspanya, Yunanistan, Belçika ve Almanya'dır.

Bitkisel Yağlar

İsrail 2009 yılında Türkiye'den 8,2 milyon dolar değerinde ayçiçeği yağı, 5,5 milyon dolar değerinde mısır yağı ithal etmiştir. Türkiye'nin İsrail'e ayçiçeği yağı ihracatı 2008'e göre 12 artarken mısır yağı ihracatı %367 artmıştır. Türkiye'nin ayçiçeği yağında rakipleri Arjantin, Ukrayna, Belçika, Rusya ve İspanya iken mısır yağında rakipleri, Arjantin, ABD, Belçika, Güney Afrika ve Hollanda'dır.

Hububat

Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı pirinç ihracatı 2,9 milyon dolar, buğday ihracatı 1,5 milyon dolardır. İsrail'in 2009 yılı toplam pirinç ithalatı 81 milyon dolar buğday ithalatı ise 376 milyon dolardır. İsrail'e pirinç ihraç eden başlıca pazarlar Tayland, Avustralya, Hindistan, Vietnam ve ABD'dir. İsrail buğday ihtiyacını ise başta Hollanda olmak üzere ABD, İsviçre, Almanya ve Macaristan'dan karşılamaktadır.

Kuru Meyveler

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 4,9 milyon dolar değerinde kuru kayısı ve 4,2 milyon dolar değerinde kuru incir ihraç etmiştir. Türkiye her iki üründe de pazarın tamamına yakınını elinde bulundurmaktadır. Türkiye'nin pazardaki lider konumunu pekiştirmesi ve ihracat hacmini artırması için Türk kuru kayısı ve kuru incirinin İsrail'de tanıtımına yönelik faaliyetlerde bulunması gerekmektedir.

Makarna

İsrail tarım ürünleri pazarında Türkiye için potansiyel arz eden ürünlerden olan makarnanın 2009 yılı ihracatı 7,6 milyon dolar olup Türkiye'nin İsrail pazarından aldığı pay %16,6'dır. Türkiye'nin İsrail'e makarna ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre %1 azalmıştır. Makarna konusunda Türkiye'nin İsrail pazarındaki rakipleri İtalya, Tayland, Singapur ve Çin'dir.

Sert Kabuklu Meyveler

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 4,9 milyon dolar değerinde kabuksuz fındık ihraç etmiş olup pazarda %84 paya sahiptir. Türkiye'nin İsrail'e kabuksuz fındık ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre %26 azalmıştır. Türkiye'nin pazardaki rakipleri ABD, Gürcistan ve İngiltere'dir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

İsrail 2009 yılında Türkiye'den toplam 14 milyon dolara yakın şekerli ve çikolatalı ürün ithal etmiştir. Pazarda lider konumda olan Türkiye'nin 2009 yılı dokuma halısı ihracatı %1,5 artmıştır. Türkiye'nin İsrail'e çikolatalı mamul ihracatı 2008'e göre %12 azalırken şekerli mamul ihracatı %5 artmıştır.

Yumurta

Türkiye İsrail'e 2009 yılında 7,6 milyon dolar değerinde kümes yumurtası ihraç etmiştir. 2008 yılına göre ihracatımız 18 kat artmıştır. Türkiye'nin İsrail yumurta pazarında rakipleri İsrail, Arjantin ve Almanya'dır.

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Hazır Giyim	6203	Erkek takım, takım elbise, ceket vs.	131	2008: 18,9 2009: 16,0	2008: 1.454 2009: 1.192	0,3	-15,5	12,4	12,8	12,9	Çin (46,7), Türkiye (15,6), Hong Kong (11,4), İtalya (9,2), İspanya (6,4)	AB %0, TR %12
Hazır Giyim	6204	Kadın takım, takım elbise, ceket vs.	238	2008: 23 2009: 19,9	2008: 2.196 2009: 1.705	0,4	-13,5	8,4	14,9	19,2	Çin (41,1), Hong Kong (13,9), İspanya (9,6), Türkiye (8,4), İtalya (8)	AB %0, TR %12
Hazır Giyim	6205	Erkek gömlek	50	2008: 10,3 2009: 8,7	2008: 489 2009: 412	0,4	-15,2	9,5	7,3	10,5	Çin (44,4), Türkiye (20,4), Hong Kong (7,8), İspanya (7,4), İtalya (5,5)	AB %0, TR %12
Isıtma, Soğutma ve Havalandırma	8415	Klimalar	187	2008: 33 2009: 15,1	2008: 374 2009: 252	0,5	-54,2	53,4	12,3	26	Çin (56,9), Türkiye (17,3), Güney Kore (6,1), Japonya (4,7), Almanya (3,9)	AB %0, TR %0-12
İnşaat Malzemeleri	2523	Çimento	31	2008: 23 2009: 37	2008: 1.133 2009: 1.200	0,2	64,6	18,6	28	30	Türkiye (97), Almanya (1,2), ABD (0,6), Fransa (0,5), Hırvatistan (0,3)	%0
Kağıt Karton Ürünleri	4803	Tuvalet-temizlik kağıtları (rulo halinde)	34	2008: 23 2009: 15,7	2008: 83 2009: 63	1,1	-31,2	15,4	11,1	16,6	Türkiye (77), İngiltere (5,1), ABD (4,1), İtalya (3,7), Fransa (2,7)	AB %0, TR %12
Kağıt Karton Ürünleri	4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb	89	2008: 24 2009: 21	2008: 453 2009: 461	0,4	-12,5	23,1	15,1	16,0	İsviçre (46,7), ABD (8,9), Almanya (6,6), Türkiye (5,7), İspanya (3,9)	AB %0, TR %12
Kimya Sanayi	2836	Karbonat; peroksikarbonat; amonyum karbonat içeren ticari amonyum karbonat	33	2008: 6,5 2009: 5,4	2008: 99 2009: 123	0,6	-16,9	10,5	3,6	3,7	Bulgaristan (45,5), Türkiye (17,9), Güney Kore (8), Belçika (6,8), Çin (6,7)	%0
Kimya Sanayi	3906	Akrilik Polimerleri	85	2008: 4,0 2009: 3,0	2008: 129 2009: 125	0,7	-27,0	8,6	1,7	3,6	Japonya (21), Almanya (14,8), Singapur (12,7), ABD (11,1), Belçika (6,4)	%0
Kimya Sanayi	3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb	278	2008: 3,8 2009: 6,7	2008: 170 2009: 155	0,6	76,0	-2,9	4,9	6,4	Belçika (16,7), Hindistan (12,4), Fransa (10,6), Tayland (9,4), Tayvan (8,9)	%0

Kimya Sanayi	3920	Plastikten diğ levha, yaprak, pelikül ve lamlar	206	2008: 18,4 2009: 14,3	2008: 561 2009: 433	0,4	-22,4	11,2	9,1	11,9	İtalya (20,2), Almanya (13,8), ABD (13,8), Turkey (11,9), Güney Kore (6,2)	AB %0, TR %8
Kumaş	5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	76	2008: 9,1 2009: 7,6	2008: 857 2009: 696	0,5	-16,1	28,3	5,4	7,4	İtalya (33,6), Çin (17,7), Türkiye (9,2), ABD (7,6), Güney Kore (6,6)	AB %0, TR %0-12
Kumaş	6004	Örme Kumaş	28	2008: 11,5 2009: 11,0	2008: 289 2009: 255	0,6	-4,2	-11,3	7,9	10,5	Türkiye (35,1), İtalya (20,3), Çin (18,7),Güney Kore (16,3), Tayvan (3,5)	AB %0, TR %12
Mobilyalar	9401	Oturmaya Mahsus Mobilyalar	169	2008: 12,6 2009: 11,2	2008: 565 2009: 459	0,3	-11,1	12,1	7,9	9,2	Çin (33,9),İtalya (24,9), Türkiye (6,9), ABD (6), Hong Kong (5,3)	AB %0, TR %10-12
Mobilyalar	9403	Mobilya Aksam ve Parçaları	223	2008: 6,1 2009: 4,4	2008: 700 2009: 630	0,3	-27,8	16,4	3,3	4,5	Çin (26,1), İtalya (21,6), Almanya (8,1), ABD (4,8), Türkiye (4,3)	AB %0, TR %0-12
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	4011	Kauçuktan dış lastikler	154	2008: 11,8 2009: 10,3	2008: 962 2009: 821	0,2	-12,7	19,2	7,3	7,8	Çin (21,8), Japonya (19,3), Türkiye (13,8), Almanya (11,9), Güney Kore (6,2)	AB %0, TR %12
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8703	Otomobiller	2.652	2008: 260 2009: 122	2008: 7.474 2009: 6.087	0,4	-52,9	15,4	71	237	Japonya (42,5), Güney Kore (11,8), Türkiye (7,4), Almanya (7,4), İspanya (6,3)	AB %0, TR %0-7
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Kamyon, Kamyonetler	753	2008: 37 2009: 12,2	2008: 5.166 2009: 2.303	0,6	-66,9	39,1	12,0	11,1	Almanya (24,3), İsveç (14,7), Hollanda (10,6), Tayland (9,3), Fransa (8,2)	AB %0, TR %0-7
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Otomotiv Aksam ve Parçaları	257	2008: 9,1 2009: 8,2	2008: 2.877 2009: 1.998	0,1	-9,8	10,1	6,0	6,7	Almanya (21,4), İtalya (9), Çin (8,5), Japonya (8,5) ABD (8,2)	AB %0, TR %0-12
Sofra ve Mutfak Eşyaları	3924	Plastikten sofr ve mutfak eşyası	83	2008: 29 2009: 21	2008: 189 2009: 166	0,7	-25,3	15,6	16,8	14,5	Türkiye (33,1), Çin (20,2),ABD (13,4), Yunanistan (9,4), İtalya (6,2)	AB %0, TR %12
Sofra ve Mutfak Eşyaları	7013	Cam sofr ve mutfak eşyası	50	2008: 6,0 2009: 3,9	2008: 442 2009: 402	0,7	-34,7	14,2	3,3	3,2	Çin (25,6), ABD (13,4), Türkiye (11,8), Fransa (9,1), İtalya (7,5)	AB %0, TR %0-12
Sofra ve Mutfak Eşyaları	7323	Demir veya çelikten sofr ve mutfak eşyası	35	2008: 5,0 2009: 5,8	2008: 178 2009: 173	0,4	17,0	20,4	4,5	3,7	Çin (48,4), Türkiye (14,9), İtalya (7,2), Hong Kong (6,2), Hindistan (4,1)	AB %0, TR %10-12
Temizlik Maddeleri	3401	Sabunlar	17	2008: 1,8 2009: 1,9	2008: 372 2009: 361	0,2	7,9	24,9	1,3	1,5	Almanya (22,7), Hindistan (20,4), Türkiye (11,5), İtalya	AB %0, TR %12

											(9,9), Yunanistan (7,4)	
Temizlik Maddeleri	3402	Yıkama, Temizleme Müstahzarları	186	2008: 38 2009: 31	2008: 197 2009: 195	0,8	-18,6	19,6	23	21	İsviçre (31,9), Almanya (11,7), İtalya (11,1), Hollanda (6,8), ABD (5,8)	AB %0, TR %12
Ambalaj Malzemeleri	3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	150	2008: 25 2009: 18,0	2008: 477 2009: 435	0,4	-26,6	7,4	13,3	16,2	ABD (19,6), Türkiye (16,7), Çin (10,9), İtalya (9,4), Almanya (9)	AB %0, TR %12
Ambalaj Malzemeleri	4819	Kağıt-karton vb esaslı kutu, kılıf, torba vb eşya	40	2008: 9,5 2009: 9,4	2008: 212 2009: 210	0,2	-1,8	11,1	6,5	6,6	Türkiye (28,2), Almanya (21,3), Hollanda (7,5), Çin (7,4), İspanya (6)	AB %0, TR %12
Ambalaj Malzemeleri	6305	Eşya ambalajında kullanılan çuvalar ve torbalar	27	2008: 7,3 2009: 4,7	2008: 355 2009: 251	0,8	-35,7	9,1	3,4	5,5	Çin (40,1), Türkiye (13,4), Hindistan (15,2), Yunanistan (2,8), Hollanda (2,4)	AB %0, TR %0-12
Ambalaj Malzemeleri	7010	Cam damacana, şişe, kavanoz, çanak, ilaç tüpleri, cam kaplar	47	2008: 6,8 2009: 6,6	2008: 48 2009: 36	0,6	-3,5	33,2	4,5	5,7	Çin(23,3),Türkiye(15,8), İtalya (12,7), Almanya (10,9), Portekiz (9,3)	AB %0, TR %0-16,9
Ambalaj Malzemeleri	7310	Demir-çelik tanklar, varıl, fiç, kutular-hacmi 300lt den az	24	2008: 5,8 2009: 9,4	2008: 93 2009: 90	0,4	63,5	49,4	7,2	9,3	Türkiye (22,1), İspanya (20,7), ABD (13,1), Belçika (9,3), Ürdün (8,1)	AB %0, TR %8
Beyaz Eşya	8418	Buzdolapları Soğutucular	239	2008: 30 2009: 24	2008: 1.454 2009: 1.319	0,6	-17,5	26,8	18,3	20	İtalya (17,9), Güney Kore (13,8), Türkiye (12,9), ABD (12,3), Fransa (9,4)	AB %0, TR %0-12
Beyaz Eşya	8450	Çamaşır Makineleri	80	2008: 15,4 2009: 19,9	2008: 705 2009: 700	0,6	28,8	5,8	14,2	12,2	İtalya (28,5), Türkiye (21,5), Fransa (10,7),İspanya (9,7), Almanya (7,5)	AB %0, TR %10
Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri	6908	Sırlı Seramik Kaplamalar	177	2008: 54 2009: 47	2008: 472 2009: 347	1,5	-12,3	23,9	36	41	Türkiye (33,6), İspanya (26,6), İtalya (21,8), Çin (15,5), Hong Kong (0,7),	AB %0, TR %0-12
Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri	6910	Seramik Sıhhi Malzemeler	21	2008: 5,0 2009: 4,8	2008: 177 2009: 139	0,4	-3,5	20,8	3,7	4,0	Türkiye (26,2), İtalya (20,9), Çin (19,3), Almanya (9,2), Hindistan (5,4)	AB %0, TR %0-12
Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri	7005	Cam Levha	24	2008: 2,7 2009: 3,0	2008: 51 2009: 40	0,3	10,6	52,0	2,0	2,8	Belçika (26,2), Çin (21,1), Türkiye (15,1), Almanya (12,9), ABD (10,2)	AB %0, TR %0-12

Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri	7019	Cam Yünü	40	2008: 4,1 2009: 3,7	2008: 94 2009: 77	0,4	-10,4	-5,5	2,9	3,7	ABD (31,1), Çin (17,4), Türkiye (13), İsveç (5,9), İngiltere (4,8)	AB %0, TR %0-8
Demir Çelik	7207	Demir Çelik Kütük	62	2008: 19,6 2009: 27	2008: 1.972 2009: 984	0,0	35,9	-72,9	17,2	25	İtalya (42,1), Almanya (25,4), ABD (19,3), Fransa (13,2)	%0
Demir Çelik	7210	Demir Çelik Yassı Ürün (600mm'den Geniş)	239	2008: 8,8 2009: 25	2008: 296 2009: 229	0,5	188,0	-6,1	21	21	Çin (45,7), İsviçre (9,7), İtalya (7,9), Almanya (7,1), Hollanda (6,1)	AB %0, TR %0-4
Demir Çelik	7214	Demir Çelik Uzun Ürün (Haddeli, Dövülmüş, Burulmuş, Çekilmiş)	199	2008: 154 2009: 89	2008: 8.800 2009: 3.920	0,6	-42,0	44,0	62	107	Türkiye (75,9), İtalya (13,7), İspanya (6,5), Ukrayna (1,9), İngiltere (1,1)	AB %0, TR %0-8
Demir Çelik	7306	Demir Çelik Boru ve Profiller	91	2008: 37 2009: 12,7	2008: 1.492 2009: 997	0,3	-65,3	26,1	8,6	10,8	Türkiye (45,3), İtalya (13), ABD (11,2), Almanya (7,8), Tayvan (6,4)	AB %0, TR %0-8
Doğal Taşlar	6802	İşlenmiş Doğal Taşlar	66	2008: 28 2009: 26	2008: 939 2009: 742	0,6	-5,7	13,2	19,5	22	Türkiye (47), Çin (19,7), İtalya (11), Mısır (7,5), İspanya (5,8)	%0
Elektrikli Makineler ve Kablolar	7408	Bakır Teller	180	2008: 68 2009: 36	2008: 321 2009: 200	0,8	-46,8	3,2	29	29	Türkiye (31,6), İsviçre (30,4), Rusya (18,2), Almanya (6,4), Belçika (5,5)	AB %0, TR %0-4
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8507	Elektrik Akümülatörleri	73	2008: 6,1 2009: 5,7	2008: 193 2009: 148	0,2	-5,8	26,8	4,1	3,0	ABD (15,3), İtalya (11,5), Çin (11,1), Almanya (10,8), Hong Kong (10,5)	AB %0, TR %0-12
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8516	Su Isıtıcıları, Şofbenler	147	2008: 10,5 2009: 12,8	2008: 692 2009: 586	0,4	21,9	15,4	9,0	9,9	Çin (35,2), İtalya (19,7), Almanya (10,8), Türkiye (9,4), Fransa (5,9)	AB %0, TR %0-12
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8544	İzole Edilmiş Kablo ve Teller	263	2008: 80 2009: 54	2008: 2.087 2009: 1.404	0,3	-33,1	2,1	36	71	Türkiye (30,6), ABD (18,9), Çin (10,1), Hong Kong (6,5), Almanya (6,2)	AB %0, TR %0-12
Elektronik	8528	Televizyonlar, Monitörler, Projektörler	564	2008: 11,0 2009: 9,9	2008: 1.995 2009: 1.738	0,5	-10,1	20,7	7,7	6,1	Çin (23,7), Güney Kore (14), Tayland (13,4), Endonezya (7,7), İtalya (7,1)	%0
Elyaf ve İplik	5402	Sentetik-suni filamentlerden iplikler	78	2008: 4,3 2009: 2,9	2008: 383 2009: 302	0,5	-32,9	6,1	2,1	3,6	Hollanda (23,8), Almanya (12,1), Hindistan (9,7), Belçika	%0

Ev Tekstili	6302	Yatak Çarşafı, Masa Örtüsü, Bezler	54	2008: 9,4 2009: 9,1	2008: 1.234 2009: 989	0,3	-3,2	13,8	6,9	7,1	Çin (61), Türkiye (20,3), Hindistan (8,2), Hong Kong (3,8), İtalya (1,2)	AB %0, TR %12
Halı	5702	Dokuma halılar	11	2008: 11,5 2009: 11,7	2008: 845 2009: 774	0,3	1,5	4,4	7,1	8,8	Hindistan (25,4), Türkiye (16,9), Belçika (13,6), Almanya (9,8), İsviçre (7,5)	AB %0, TR %12-22
Hazır Giyim	6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası	146	2008: 10,7 2009: 10,1	2008: 2.904 2009: 2.398	0,5	-6,0	23,5	7,9	12,2	Çin (52,3), Hong Kong (10), Türkiye (8,3), İspanya (7,7), İtalya (4,8)	AB %0, TR %12
Hazır Giyim	6115	Çoraplar	34	2008: 3,9 2009: 3,3	2008: 872 2009: 881	0,3	-14,8	6,0	2,5	2,8	Çin (51,1), İtalya (18,4), Türkiye (11,2), Almanya (3), Romanya (2,7)	AB %0, TR %0-12

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 9 aylıktır.

Ambalaj Malzemeleri

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 48 milyon dolar değerinde ambalaj malzemesi ihraç etmiştir. Söz konusu ihracatı ağırlıklı olarak (%37) eşya taşımada kullanılan plastik mamuller oluşturmaktadır. Kağıt karton esaslı kutu kılıf ve çantalar ise toplam 9,4 milyon dolarlık ihracatla ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı ambalaj malzemeleri ihracatı 2008 yılına göre %11 azalmıştır. İsrail'in toplam ambalaj malzemeleri ithalatı 288 milyon dolardır. Türkiye'nin pazardan aldığı pay %17 civarındadır.

Beyaz Eşya

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 24 milyon dolar değerinde buzdolabı ve soğutucu ile 20 milyon dolar değerinde çamaşır makinesi ihraç etmiştir. 2008 yılına göre buzdolabı ve soğutucu ihracatımız %17 azalırken çamaşır makinesi ihracatımız %29 artmıştır. Söz konusu ürün gruplarında Türkiye'nin İsrail pazarından aldığı pay %14 civarındadır.

Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri

Türkiye İsrail'e 2009 yılında 47 milyon dolar değerinde sırlı seramik kaplama malzemesi, 4,8 milyon dolar değerinde seramik sıhhi malzeme, 3 milyon dolar değerinde cam levha ve 3,7 milyon dolar değerinde cam yünü ihraç etmiştir. Söz konusu ürün gruplarında Türkiye'nin İsrail pazarından aldığı pay %22'dir.

Demir Çelik

Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı demir kütüğü ihracatı 27 milyon dolar, 600mm'den geniş demir çelik yassı ürün ihracatı 25 milyon dolar, demir çelik uzun ürün ihracatı 89 milyon dolar ve demir çelik boru ve profil ihracatı 13 milyon dolardır. Söz konusu ürünlerden 591 milyon dolarlık ithalat gerçekleştiren İsrail pazarından Türkiye'nin aldığı pay %37'dir. Türkiye'nin Türkiye'nin İsrail'e 2008-2009 yılı demir çelik ihracatı karşılaştırıldığında, 2009 yılında demir çelik kütük ihracatının %36, demir çelik yassı ürün ihracatının %188 arttığı, demir çelik uzun ürün ihracatının %42, demir çelik boru ve profil ihracatının %65 azaldığı görülmüştür.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 36 milyon dolar değerinde bakır tel, 5,7 milyon dolar değerinde elektrik akümülatörü, 12,8 milyon dolar değerinde su ısıtıcısı ve şofben, 54 milyon dolar değerinde izole edilmiş kablo ve tel ihraç etmiştir. İsrail'in en fazla ithal ettiği ürünler sırasıyla izole edilmiş kablo ve teller, bakır teller, su ısıtıcıları ve şofbenler ile elektrik akümülatörleridir. Türkiye'nin pazardan aldığı pay %16'dır. Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı bakır tel (-%47), elektrik akümülatörleri (-%6), izole edilmiş kablo ve tel ihracatı (-%33) bir önceki seneye göre azalırken su ısıtıcıları ve şofben ihracatı (%22) artmıştır.

Elektronik

İsrail 2009 yılında Türkiye'den 9,9 milyon dolar değerinde televizyon, monitör ve projektör ithal etmiştir. Türkiye'nin pazar payı %2'dir. İsrail'deki tüketici eğilimleri LCD ve plazma televizyonlara yönelik olup tüplü televizyon konusunda ciddi sermaye yatırımlarına sahip Türkiye'nin pazar payını artırması için LCD ve plazma televizyon üretimine ağırlık vermesi ve rekabet avantajı sağlamak için halen uzak doğudan ithal edilen LCD ve plazma televizyon panellerinin Türkiye'de üretilmesine çalışılmalıdır. Türkiye'nin İsrail'e televizyon, monitör ve projektör ihracatı 2009 yılında 2008'e göre %10 azalmıştır.

Elyaf ve İplik

İsrail elyaf ve iplik pazarında Türkiye için potansiyel arz eden ürünlerden olan sentetik filamentlerden ipliğin 2009 yılı ihracatı 2,9 milyon dolar olup Türkiye'nin İsrail pazarından aldığı pay %5'tir. Türkiye'nin İsrail'e sentetik filamentlerden iplik ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre %33 azalmıştır.

Ev Tekstili

Türkiye 2009 yılında İsrail'e 9,1 milyon dolar değerinde yatak çarşafı, masa örtüsü ve bez ihraç etmiş olup pazardan %17 pay almıştır. Türkiye'nin İsrail'e yatak çarşafı, masa örtüsü ve bez ihracatı 2009 yılında bir önceki yıla göre %3 azalmıştır.

Halı

İsrail 2009 yılında Türkiye'den 11,7 milyon dolar değerinde dokuma halısı ithal etmiştir. Pazarda lider konumda olan Türkiye'nin 2009 yılı dokuma halısı ihracatı %1,5 artmıştır.

Hazır Giyim

Hazır giyim konusunda İsrail'de potansiyel arz eden ürünler ve 2009 yılı ihracat rakamları şöyledir: tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (10 milyon dolar), çoraplar (3,3 milyon dolar), erkek takım elbise, ceket (16 milyon dolar) kadın takım elbise, ceket (20 milyon dolar), erkek gömlek (8,7 milyon dolar).

Isıtma, Soğutma, Havalandırma

Türkiye İsrail'e 2009 yılında 15 milyon dolar değerinde klima ihraç etmiştir. 2008 yılına göre ihracatımız %54 azalmıştır. Türkiye'nin İsrail klima pazarında ki payı %18'dir.

İnşaat Malzemeleri

Türkiye inşaat malzemeleri sektörü adına İsrail pazarında çimento ürün grubu önem arz etmektedir. İsrail gerçekleştirdiği çimento ithalatının %74'ünü Türkiye'den gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı çimento ihracatı 37 milyon dolardır. İsrail'in toplam çimento ithalatı bir önceki yıla göre %18 artarken aynı dönemde Türkiye'nin İsrail'e çimento ihracatı %65 artmıştır. Türkiye pazardaki liderlik konumunu koruması için bayilerle iyi ticari ilişkilerin devamını sağlamalı, reklam ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık vermelidir.

Kağıt ve Karton Ürünleri

Türkiye İsrail'e 2009 yılında 15,7 milyon dolar değerinde rulo tuvalet-temizlik kağıtları, 21 milyon dolar değerinde kağıt havlu, mendil, masa örtüsü ihracatı gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin söz konusu ürün gruplarındaki pazar payı %38'dir. Türkiye'nin İsrail'e 2009 yılı rulo tuvalet-temizlik kağıtları ihracatı bir önceki yıla göre %31 azalırken, kağıt havlu, mendil, masa örtüsü ihracatı %12 azalmıştır.

Kimya Sanayi

Türkiye kimya sanayisinin 2009 yılında İsrail'e en fazla ihraç ettiği ürün grubu plastik levha, yaprak, pelikül ve lamlardır (14,3 milyon dolar). Bu ürün grubunu 6,7 milyon dolarla poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid ve reçineler izlemektedir. Bunlara ek olarak Türkiye İsrail'e 2009 yılında 5,4 milyon dolar değerinde karbonat ve türevleri ile 3 milyon dolar değerinde akrilik polimerleri ihraç etmiştir. 2009 ile 2008 ihracat rakamları karşılaştırıldığında İsrail'e plastik levha, yaprak, pelikül ve lam ihracatımızın artarken diğer kimya sanayi ürün grupları ihracatımızın azaldığı görülür.

Kumaş

Sentetik iplik, monofil şeritlerle dokumalar ile örme kumaş Türkiye kumaş sanayi için İsrail pazarında potansiyel arz eden ürünlerdir. 2009 yılında Türkiye İsrail'e 11 milyon dolar değerinde örme kumaş, 7,6 milyon dolar değerinde sentetik iplik, monofil şeritlerle dokumalar ihraç etmiştir. Örme kumaş ihracatı bir önceki seneye göre %4 azalırken sentetik iplik, monofil şeritlerle dokumalar ihracatı %16 azalmıştır. Türkiye'nin söz konusu ürün gruplarında pazar payı %20'dir.

Mobilya

Oturmaya mahsus mobilyalar ve mobilya aksam parçaları Türk mobilya sanayisi için İsrail pazarında potansiyel arz eden ürün gruplarıdır. 2009 yılında Türkiye İsrail'e 11,2 milyon dolar değerinde oturmaya mahsus mobilya ile 4,4 milyon dolar değerinde mobilya aksam ve parçası ihraç etmiştir. Türkiye söz konusu ürün gruplarında İsrail pazarında %4 paya sahiptir.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Taşıt alım vergilerinin %95'ten %72'ye düşürülmesi, ekonomideki gelişmeler ve İsrail Şekeli'nin değer kazanması ile beraber İsrail'deki otomotiv satışları artmıştır. 2008 yılı sonunda etkileri hissedilmeye başlayan global ekonomik krizle beraber otomotiv satışları kısmen azalsa da satışlardaki büyüme eğiliminin en az 2010 sonuna kadar devam edeceği tahmin edilmektedir.

İsrail'deki araç parkının %78'ini binek araçlar, %16'sını ticari araçlar, %0,6'sını otobüsler ve %5,4'ünü diğer araç sınıfları oluşturmaktadır. İsrail'de her 1000 kişi başına düşen araç sayısı 250 civarındadır. Avrupa normlarında bu sayı 400-600, A.B.D.'de ise 800'dür. İsrail'deki gelir seviyesinin çoğu Avrupa ülkesinden yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda pazarın büyüme potansiyeli daha iyi anlaşılabilir.

İsrail'de en fazla araç kullanıcısının yer aldığı şehirler Kudüs ve Tel Aviv'dir. Orta Doğu ülkeleri arasında en fazla bayan araç kullanıcısı İsrail'de bulunmaktadır. Toplam araç kullanıcıları içerisinde bayan şoförlerin oranı %46'dır.

İsrail'de önem arz edecek büyüklükte otomotiv üretim tesisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla otomotiv ana sanayi ürünlerinin tamamı ithal edilmektedir. Ülkede 2009 yılında tahminen 150 bin civarında araç satılmıştır. Satılan araçların %91'ini binek araçların oluşturduğu tahmin edilmektedir. İsrail binek araç pazarında en çok uzak doğu menşeli araç markaları talep görmektedir. Bunlar sırasıyla Mazda,

Hyundai, Toyota ve Honda markalarıdır. Bu markaları Chevrolet ve Ford markaları takip etmektedir. İsrail ağır ticari araç pazarında ise Volvo liderdir. Volvo'yu sırasıyla DAF, Mercedes, Iveco ve Isuzu takip etmektedir. Türkiye İsrail'e 2009 yılında 122 milyon dolar değerinde otomobil ve 12 milyon dolar değerinde kamyon-kamyonet ihraç etmiştir. Türkiye'nin İsrail otomobil pazarındaki payı %10, kamyon kamyonet pazarındaki payı %5'dir.

İsrail otomotiv yan sanayisi 150-200 firmadan oluşmaktadır. Firmalar ağırlıklı olarak plastik ve kauçuk parçalar, metal ve elektronik aksam üzerine çalışmaktadırlar. İsrail'in en fazla ithal ettiği oto yan sanayi ürünleri dış ve iç lastikler, motorlu şasiler, transmisyon mili, yatak ve kovanı ile bilyeli rulmanlardır. Türkiye İsrail'e 2009 yılında 8,2 milyon dolar değerinde otomotiv aksam ve parçası (GTIP:8708) ihraç etmiş pazardan ancak %3,5'lik pay alabilmiştir. Türkiye'nin İsrail'e aynı dönemdeki araç lastiği ihracatı ise 10,3 milyon dolar olup pazar payı %7,6'dır.

Sofra ve Mutfak Eşyaları

Türkiye İsrail'e 2009 yılında 21 milyon dolar değerinde plastikten sofraya ve mutfak eşyası, 3,9 milyon dolar değerinde cam sofraya ve mutfak eşyası ve 5,8 milyon dolar değerinde demir elikten sofraya ve mutfak eşyası ihraç etmiştir. Türkiye'nin söz konusu ürünlerde pazar payları şöyledir: plastikten sofraya ve mutfak eşyası %35, cam sofraya ve mutfak eşyası %12, demir çelikten sofraya ve mutfak eşyası %14. 2009 yılı ihracat rakamları ile 2008 yılı ihracat rakamları mukayese edildiğinde plastikten sofraya ve mutfak eşyası ihracatımızın %25, cam sofraya ve mutfak eşyası ihracatımızın %35 azaldığı, demir çelikten sofraya ve mutfak eşyası ihracatımızın ise %17 arttığı görülmektedir.

Temizlik Maddeleri

İsrail Türkiye'den 2009 yılında 31 milyon dolar değerinde yıkama, temizleme maddesi ve 2 milyon dolara yakın sabun ithal etmiştir. İsrail'in Türkiye'den gerçekleştirdiği 2009 yılı sabun ithalatının bir önceki yıla göre %8 artmış, yıkama ve temizleme maddesi ithalatının ise %18 azalmıştır. İsrail'in 2008 yılı itibarıyla toplam yıkama, temizleme maddesi ithalatının 186 milyon dolar, toplam sabun ithalatının 17 milyon dolar olduğu düşünüldüğünde pazarın Türk temizlik maddeleri üretici/ihracatçıları için ne denli önem arz ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

İsrail - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

HOTEX - International Exhibition for Hotel Management Restaurants, Bars and Catering (Tel Aviv - Kasım/Her Yıl)

Otel Ekipmanları

Web Sitesi : <http://www.stier-group.com>

Israfood - Exhibition on Food & Beverages (Tel Aviv - Kasım/Her Yıl)

Yiyecek, içecek ve hotel ekipmanları

Web Sitesi : <http://www.stier-group.com>

Technology International Exhibition for Technological Developments (Tel Aviv - Haziran/Her Yıl)

Sanayi Hizmetleri

Web Sitesi : <http://www.fairs.co.il>